

HRVATSKI VOJNIK

BROJ | 659

24. LIPNJA 2022.

CIJENA 10 KUNA

GARDIJSKA MEHANIZIRANA BRIGADA

PAUK 22/1 OCJENJIVANJE OBUČENOSTI

OSRH
20. OBLJETNICA
USTROJAVANJA
ZAPOVJEDNIŠTVA
ZA POTPORU

HRM
VJEŽBA
ADRION 22

PET KLJUČNIH
DOGAĐAJA AKCIJE
MILJEVCI
U POVODU
30. OBLJETNICE
DONOSIMO
SJEĆANJA
ZAPOVJEDNIKA I
SUDIONIKA
AKCIJE

Snimio Tomislav BRANDT

www.hrvatski-vojnik.hr

NAKLADNIK: MINISTARSTVO OBRANE HRVATSKE / SAMOSTALNA SLUŽBA ZA ODNOSE S JAVNOŠĆU I IZDAVAŠTVOM / ODJEL HRVATSKIH VOJNIH GLASILA I IZDAVAŠTVA

Glavni urednik: Željko Stipanović (zeljko.stipanovic@mohr.hr) // Zamjenica glavnog urednika: Vesna Pintarić (vpintar@mohr.hr)

Urednici i novinari: Domagoj Vlahović (domagoj.vlahovic@gmail.com), Lada Pužljević (ladapuzljevic@yahoo.com), Janja Marijanović, Martina Stanković, Ivan Šurbek

Lektura / korektura: Gordana Jetavić (gjetavic50@gmail.com), Andrea Pavlić // Fotografi: Tomislav Brandt (tomislav.brandt@mohr.hr), Mladen Čobanović

Grafička redakcija: Zvonimir Frank (urednik), (zfrank@mohr.hr), Ante Perković // Marketing: Mila Badrić Gelo (mbadric@mohr.hr), tel: 3784-243; fax: 3784-322

Tisk: Tiskara Zelina d.d., Katarine Krizmanić 1, Sveti Ivan Zelina // Adresa uredništva: Odjel hrvatskih vojnih glasila i izdavaštva, Ilica 256b, 10000 Zagreb, e-mail: hrvojnik@mohr.hr

ZAVRŠENA VJEŽBA ISTAR 22

Težišni ciljevi vježbe bili su izgradnja, uvezivanje i održivost obavještajne arhitekture s više obavještajnih lokacija, upravljanje obavještajnim zahtjevima i prikupljačkim kapacitetima sa zadaćom dostave obavještajnih informacija i proizvoda u stvarnom i bliskom stvarnom vremenu krajnjim korisnicima

[STR. 36]

NASLOVNICU SNIMIO TOMISLAV BRANDT

SADRŽAJ

- 4 OSRH**
20. obljetnica ustrojavanja Zapovjedništva za potporu
- 8 HRM**
Vježba ADRION 22
- 12 GARDIJSKA MEHANIZIRANA BRIGADA**
Pauk 22/1 – ocjenjivanje obučenosti
- 16 PUKOVNIJA PROTUZRAČNE OBRANE**
Prikaz sposobnosti PZO-a
- 18 RAZGOVOR**
desetnik Hrvoje MUTNJAKOVIĆ, pobjednik natjecanja za najspremnijeg pripadnika OSRH
- 20 MEĐUNARODNA SURADNJA**
IEL MILU 22 – računalno potpomognuta vježba na zapovjednom mjestu
- 24 ZOD "FRAN KRSTO FRANKOPAN"**
"Od nas se traži maksimum"
- 26 OSRH**
Konferencija logističkih zapovjednika članica NTCC-a
- 28 HRZ**
Novi naraštaj čuvara hrvatskog neba
- 30 PET KLJUČNIH DOGAĐAJA
AKCIJE MILJEVCI**
U povodu 30. obljetnice donosimo sjećanja zapovjednika i sudionika akcije
- 38 RATNA MORNARICA**
U212 NFS – podmornica za Sredozemlje i oceane
- 46 PETA DIMENZIJA RATOVANJA**
Kibernetička sigurnost – napadi i napadači
- 54 PODLISTAK**
Od Monitora do Dreadnoughta – korjeni suvremenih ratnih brodova (X. dio): Brod koji je postao simbol
- 60 HMDCDR**
Sjednica Hrvatskog sabora 25. lipnja 1991. i proglašenje suverene i samostalne RH
- 62 PREDSTAVLJAMO DOKUMENTARNI FILM
VEĆE OD TRAUME**
Priča o pobjednicama
- 66 TRENUTAK SJЕĆANJA**
Stijena na Podsusedskom trgu
- 67 FILATELIJA**
Marke – Za mir

OSRH

20. OBLJETNICA USTROJAVANJA ZAPOVJEDNIŠTVA ZA POTPORU

ZZP 20 GODINA

Tekst: Janja Marijanović / **Foto:** Tomislav Brandt

Zapovjednik ZzP-a general-pukovnik Mladen Fuzul istaknuo je kako su pripadnici ZzP-a u ova dva desetljeća izvršili velik broj zadaća, složenih logističkih, zdravstvenih i drugih potpora u zemlji i međunarodnom okružju za potrebe postrojbi Hrvatske vojske

Svečanim postrojavanjem u vojarni "1. gardijske brigade Tigrovi – Croatia" u Zagrebu, 13. lipnja 2022. obilježena je 20. obljetnica ustrojavanja Zapovjedništva za potporu (ZzP). Svečanosti su, uz pripadnike ZzP-a, nazočili predsjednik RH i vrhovni zapovjednik Oružanih snaga Zoran Milanović, načelnik Glavnog stožera OSRH admiral Robert Hranj, izaslanik ministra obrane i glavni savjetnik ministra obrane general-bojnik Željko Živanović, zapovjednik ZzP-a general-pukovnik Mladen Fuzul, savjetnik Predsjednika Republike za obranu i nacionalnu sigurnost Dragan Lozančić, posebni savjetnik Predsjednika za veterane Domovinskog rata general-pukovnik Marijan Mareković, bivši zapovjednici ZzP-a te drugi predstavnici ustrojstvenih cjelina MO i OSRH.

OSRH

General Fuzul istaknuo je u pozdravnom obraćanju kako su pripadnici ZzP-a u ova dva desetljeća izvršili velik broj zadaća te složenih logističkih, zdravstvenih i drugih potpora u zemlji i međunarodnom okružju za potrebe postrojbi Hrvatske vojske. "Pred nama je još mnogo izazova, a da bismo bili sve bolji predstoje nam daljnje obuke, školovanja i usavršavanja," zaključio je general-pukovnik Fuzul.

Prigodom 20. obljetnice ustrojavanja Zapovjedništva za potporu promaknutim i pohvaljenim pripadnicima ZzP-a predsjednik Milanović i ostali visoki uzvanici uručili su izvode o promaknućima, nagradama i pohvalama. Predsjednik Milanović u obraćanju je rekao da se radi o službi u vojsci koju šira javnost nedovoljno razumije i cijeni s obzirom na važnost poslova i zadaća koju Zapovjedništvo za potporu obavlja. Nakon svečanog postrojavanja održan je taktičko-tehnički zbor vojne opreme te prikaz sposobnosti Zapovjedništva za potporu.

ZZP
20 GODINA

Riječi lete, a zapisano ostaje

U prigodi obilježavanja dvadesete obljetnice ustrojavanja Zapovjedništva za potporu u vojarni "1. gardijske brigade Tigrovi – Croatia" predstavljena je monografija o dva desetljeća djelovanja ove postrojbe. Uz dosadašnje djelatne i umirovljene zapovjednike i načelnike Stožera ZzP-a predstavljanju su nazočili brojni pripadnici postrojbe.

Knjiga daje temeljit prikaz dosadašnjeg djelovanja ZzP-a, postrojbe Hrvatske vojske koja je ustrojena s posebnim ciljem organiziranja i pružanja logističke, zdravstvene i druge potpore pripadnicima HV-a u provedbi zadaća u zemlji i inozemstvu. Podijeljena je u dva dijela. U prvom se opisuju postrojbe ZzP-a, njihov povijesni razvoj i daje autentičan slikovni prikaz njihove funkcije u pružanju potpore. Drugi dio podijeljen je na četiri petogodišnja razdoblja u kojima se objektivno i autentično prikazuje sve što je objavljeno u časopisu Hrvatski vojnik ili na mrežnim stranicama MORH-a i OSRH.

Posebna poglavla posvećena su i vrlo važnoj ulozi ZzP-a u pružanju pomoći civilnim institucijama i postrojbama Hrvatske vojske, posebno u nedavno iznimno kriznim situacijama kao što su bile poplave, požari, potresi i pandemija te snažnom angažmanu postrojbi ZzP-a u izgradnji, obnovi i rekonstrukciji vojnih građevina.

"Želja nam je bila izraditi čitljiv i razumljiv tekst, pristupačan svim čitateljima, svima onima koji nisu pripadnici ZzP-a, kako bi svatko mogao razumjeti spektar djelatnosti ove postrojbe i njegov doprinos razvoju Hrvatske vojske," istaknuo je u obraćanju izvršni urednik monografije pukovnik Domagoj Franić te dodao: "Bit će mi posebno draga ako nekom od mlađih čitatelja ova monografija bude poticaj za ozbiljnije proučavanje ZzP-a, njegovu analizu i vrednovanje."

Glavni urednik monografije general-pukovnik Mladen Fuzul zahvalio je svima koji su bili potpora stvaranja ovog značajnog djela te istaknuo: "Vjerujemo da će čitatelj, pregledavajući tekstove i fotografije, steći uvid u jedinstvenost, cijelovitost i posebnost Zapovjedništva za potporu od osnutka do danas. Kroz višegodišnji rast i razvoj te postupnim dostizanjem današnjih sposobnosti ZzP je postao i ostat će ključan segment za sveobuhvatnu potporu drugim postrojbama i zapovjedništvima Hrvatske vojske."

Na kraju svečanosti, prvi primjerici monografije uručeni su dosadašnjim zapovjednicima i načelnicima Stožera postrojbe kao i sudionicima predstavljanja monografije.

Željko Stipanović

HRM

VJEŽBA

ADRION 22

"Zajednička vježba na moru od iznimnog je značaja za suradnju jer ništa ne može zamijeniti iskustvo stečeno u plovidbi. Tako stječemo bolji uvid u zajedničke mogućnosti što dovodi do boljeg razumijevanja i kvalitetnije koordinacije među zemljama ADRION inicijative," kaže direktor vježbe na moru kapetan fregate Marinko Rubić

U sklopu redovite, planske i sustavne suradnje ratnih mornarica zemalja članica ADRION inicijative od 6. do 9. lipnja održana je međunarodna vojna vježba ADRION 22. Organizirala ju je i vodila Hrvatska ratna mornarica, a u njoj je sudjelovalo mornaričko osoblje ratnih mornarica Albanije, Crne Gore, Grčke, Hrvatske, Italije i Slovenije. Vježba je započela računalno potpomognutom vježbom u suradnji s Pomorskim fakultetom Sveučilišta u Splitu 6. i 7. lipnja, a nastavljena vježbom na moru u akvatoriju srednjeg Jadrana 8. i 9. lipnja.

Naime, projekt ADRION pokrenut je 2004. među zemljama Jadransko-jonske inicijative s ciljem poboljšanja suradnje mornarica regije. U sklopu projekta svake se godine održava seminar te se provode vježbe CAX (Computer Assisted Exercise) i LIVEX (LIVE Exercise). Domaćinstva seminara i LIVEX-a određuju se na rotirajućoj osnovi, dok su se računalno potpomognute vježbe, zbog tehničkih ograničenja, do sada održavale is-

TEKST
Martina Stanković

FOTO
Mladen Čobanović

ključivo u Grčkoj i Italiji. Vojne vježbe kao sastavni dio ADRION inicijative provode se na godišnjoj razini od 2006. godine. S obzirom na to da su sve zemlje sudionice vježbe članice NATO-a, vježba je planirana i provedena uz primjenu svih relevantnih NATO-ovih standarda i procedura, cime ovo uvježbavanje pridonosi jačanju ukupne interoperabilnosti pomorskih snaga.

ADRION CAX PRVI PUT ODRŽAN U HRVATSKOJ

Računalno potpomognuta mornarička vježba ove je godine prvi put provedena u Hrvatskoj. Zahvaljujući dugogodišnjoj sustavnoj i uspješnoj strateškoj suradnji Hrvatske ratne mornarice s Pomorskim fakultetom Sveučilišta u Splitu, provedena je u prostorima fakulteta uz korištenje navigacijskog simulatora Transas Navi Trainer Professional 5000. Vježbu su u potpunosti isplanirali pripadnici Središta za obuku HRM-a te ju pripremili i provedbom upravljali u suradnji s pripadnicima Flote HRM-a.

"Ovo je prvi put da je Hrvatska domaćin CAX-a, ujedno i jedinstvena prigoda za

ADRION inicijativa dio je ukupnih naporu da zajedničkim, usklađenim i racionalnim naporima odgovore na brojne izazove i zahtjeve na području pomorske sigurnosti i području korištenja mora kao najdragocjenijeg gospodarskog i prometnog resursa

predstavljanje ukupnih sposobnosti. Svaku će zemlju članicu projekta ADRION predstavljati po dva sudionika, mornarička časnika, uz koje će još sudjelovati i upravljačko tijelo vježbe (tzv. EXCON), sastavljeno isključivo od hrvatskih mornaričkih časnika," naglasio je direktor računalno potpomognute vježbe kapetan bojnog broda Prolić.

Vježba je provedena kao uvod i potpora provedbi vježbi na moru ADRION 2022 LIVEX, u istom geografskom području i uz primjenu različitih uvjeta koji vladaju u okruženju provedbe vježbe (doba dana, vremenski uvjeti, stanje mora, dinamika pomorskih događaja), a koje raspoloživi simulacijski sustav pruža. Obuhvatila je aktivnosti taktičkog manevriranja, operacije pomorskog presretanja i operacije traganja i spašavanja u sklopu scenarija po kojem pomorske snage mornarica ADRION inicijative sukladno dodijelenom mandatu Vijeća sigurnosti UN-a provode široku operaciju osiguravanja slobode plovidbe i suzbijanja ilegalnih aktivnosti u graničnom pomorskom području dviju izmišljenih zemalja. Na vježbi je sudjelovalo po dvoje mlađih mornaričkih časnika iz svake zemlje članice, uz prikidanu visoku razinu obučenosti i profesionalnosti.

"Uspješnom provedbom ove vježbe HRM je uz potporu Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Splitu potvrdio razvoj sposobnosti koju do sada nije imao. Primjena stičenih spoznaja i iskustava otvara mogućnost provedbe složenijih nacionalnih računalno potpomognutih vježbi iz područja pomorske sigurnosti uz moguće sudjelovanje drugih nacionalnih sastavnica sustava domovinske sigurnosti koje su izravno zadužene za poslove sigurnosti na moru," rekao je kapetan bojnog broda Prolić. Korištenje navigacijskog simulatora omogućuje provedbu realističnih obučnih aktivnosti, pojedinačna i skupna uvježbavanja brodskih posada. Uvježbavanja na navigacijskom simulatoru racionalna su zamjena realnim uvježbavanjima s brodovima u brojnim situacijama. Ovakav način uvježbavanja drastično smanjuje troškove uvježbavanja, eliminira brojne rizike za osoblje i tehniku, a polaznici u simuliranim teškim uvjetima uče na vlastitim greškama bez potencijalne štete. Primjena simulacijskog uvježbavanja olakšava planiranje obuke i smanjuje opterećenje resursa jer omogućuje obuku dijela posade i uvježbavanje pojedinih procedura bez angažiranja brodova i ukupne posade. Plovidba u simuliranim uvjetima služi prije svega kao priprema za plovidbu u stvarnim uvjetima i ne može u potpunosti zamjeniti iskustvo stičeno u stvarnoj plovidbi.

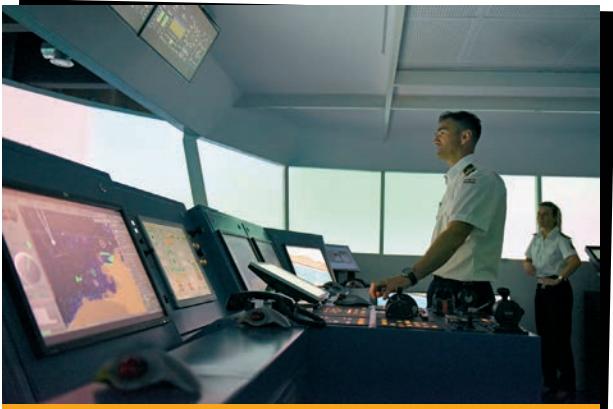
U ime zapovjednika HRM-a kapetan bojnog broda Prolić zahvalio je Pomorskom fakultetu na ukupnoj pruženoj potpori u pripremi međunarodne vojne vježbe ADRION 2022 CAX. "Bez korištenja simulacijske opreme i prostora vašeg fakulteta, a posebno stalne nesebične i stručne potpore vašeg osoblja organizacija aktivnosti ove vrste ne bi bila izvediva," istaknuo je kapetan bojnog broda Prolić.

Dekan Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, prof. dr. sc. Pero Vidan poželio je svim sudionicima Jadransko-jonske inicijative uspješnu simulaciju vježbe na simuatorima. "Simulatori su najlakši i najjeftiniji način stjecanja znanja i vještina koji, za razliku od broda i stvarne situacije, podnosi ljudske pogreške i pogrešne procjene bez posljedica. U stvarnim je situacijama to drugačije. Nadam se da ćete stičeno znanje i vještine upotrijebiti učinkovito u traganju i spašavanju, a znanje vezano uz obranu i bitke na moru da će ostati samo znanje i da vam u stvarnoj situaciji nikad neće biti potrebno upotrijebiti," poručio je dekan.

VELIK ZNAČAJ ZAJEDNIČKE VJEŽBE NA MORU

Glavni je obučni događaj ADRION-a vježba na moru koja se provela u Splitskom, Hvarskom i Viškom kanalu te Starigradskom zaljevu (o. Hvar) tijekom 8. i 9. lipnja. U vježbi su sudjelovale snage svih šest zemalja, a nastavak je višegodišnje suradnje mornarica s ciljem jačanja razumijevanja, povjerenja i poboljšanja interoperabilnosti mornarica.

Iz sastava Hrvatske ratne mornarice u vježbovним aktivnostima sudjelovali su brodovi: raketna topovnjača RTOP-41 Vukovar, obalni ophodni brod OOB-31 Omiš, desantni brod minopolagač DBM-81 Cetina, dvije gumene brodice te, u svojstvu zapovjednog broda, ophodni brod ŠB-72 Andrija Mohorovičić. U združenom djelovanju na moru sudjelovali su brod P-133 Lissus albanske ratne mornarice,

Uvježbavanja pripadnika HRM-a na navigacijskom simulatoru Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Splitu započela su početkom 2019. godine i otad se provode neprekidno. U prvoj fazi provedeno je uvježbavanje pripadnika HRM-a koji su planirani za ulogu obučavatelja u procesu uvježbavanja na navigacijskom simulatoru. U drugoj fazi, na navigacijskom simulatoru provodi se uvježbavanje pripadnika plovnih postrojbi HRM-a.

Obuka na navigacijskom simulatoru iznimno je korisna, za obučavanje početnika, i za osvježenje, dopunu znanja, uvježbavanje standardnih postupaka te stjecanje novih iskustava onih koji su već više godina na moru, jer ni kroz sve to vrijeme nije moguće iskusiti baš svaku situaciju. Naime, dio pomorskih situacija za koje brodske posade moraju biti obučene i spremne pojавno je vrlo rijedak, u stvarnosti vrlo rizičan za brod i posadu ili organizacijski i finansijski vrlo zahtjevan za redovitu obuku posada, dok simulacijske vježbe upravo u tom području pružaju troškovno djelotvornu i sigurnu alternativu. U proteklom razdoblju obučavatelji iz Središta za obuku HRM-a razvili su brojne vježbovne scenarije za obuku pojedinaca i plovnih sastava. Izazovnoscu i primjenjivošću posebno se ističu vježbe taktičkog manevriranja broda i združene plovidbe plovnih sastava u različitim uvjetima, navigacijske pripreme plovidbe u pojedinim područjima i uplovljavanja u pojedine luke tijekom priprema za međunarodne aktivnosti, vježbe operacija traganja i spašavanja i operacija pomorskog presretanja.

HRM

P 71 Ritsos RM-a Grčke , P493 ITS Foscari i helikopter Agusta-Bell AB -212 talijanskog RM-a te zračne snage Hrvatskog ratnog zrakoplovstva - helikopter Mi-8MTV-1 i zrakoplov PC-9M. Direktor vježbe na moru bio je kapetan fregate Marinko Rubić, voditelj Odsjeka za obuku i vježbe ZHRM-a.

Vježba je započela isplovljavanjem iz vojne luke Lora u Splitu. Prvi dio je manevriranje postrojem brodova u kojoj sudjeluju svi brodovi koristeći formacije sukladno NATO-ovim standardima. U ovom dijelu uvježbavaju se i komunikacijske procedure.

Potom su se uvježbavale operacije traganja i spašavanja na moru. Ranije su u more baćene dvije lutke za kojima se tragalo sa šest brodova uz potporu zrakoplova Hrvatskog ratnog zrakoplovstva Pilatus PC-9M i talijanskog helikoptera Bell-212. Potraga na površini mora veličine grada iznimno je zahtjevna jer je već i pri mirnjem moru teško uočiti osobu u moru.

Vježba naprednog manevriranja izvedena je postrojem brodova tijekom čega je provedeno fotografiranje cijele grupe brodova iz zraka. Takozvani Fotex tradicionalno je fotografiranje mornaričkih vježbi na moru. Slijedi vježba naprednog manevriranja brodova uz popunu brodova na moru tijekom plovidbe. Brodovi prilaze s boka središnjem brodu na koji se transportiraju sredstva popune. To je složena operacija u kojoj se velika pozornost treba posvetiti komunikaciji među brodovima te preciznom održavanju kursa, brzine i udaljenosti između brodova među kojima se vrši popuna.

Sljedeći je dio vježbe operacija pomorskog presretanja u kojem se skupina dijeli u dvije grupe, a pritom se dva dodatna broda HRM-a nalaze u ulozi sumnjivih brodova. Cilj je otkriti sumnjivi brod i zau staviti ga te potom napraviti prekrcaj tima na njega radi prikupljanja dokaza i mogućeg sprovodenja u luku. Završetak prvog dana vježbe

odvija se u Starigradskom zaljevu gdje se brodovi sidre, a potom se u kasnim večernjim satima izvodi vježba komunikacije svjetlosnim signalima.

Drugi dan vježbe započeo je scenarijem terorističkog napada na usidrene brodove. Nakon isplavljenja sa sidra provedena je vježba naprednog manevriranja postrojem brodova nakon kojeg je cijela skupina brodova mimo-plovom pozdravila uvažene goste iz svih šest ratnih mornarica ADRION inicijative koji su bili na motornoj jahti Učka. Vježba je završila uplovljenjem svih brodova u vojnoj luci Lori. Odlukom ministarstava obrane zemalja članica ADRION-a, 2015. godine, ova se vježba koristi i u cilju uspostave mornaričkih snaga brzog odgovora na krize od ekoloških do ratnih. Na zapovjednom brodu vježbe ŠB-72 Andrija Mohorovičić organizirano je zapovjedništvo ovih snaga koje broji 21 časnika i dočasnika iz svih šest ADRION ratnih mornarica.

Osim pomorskih snaga u vježbi sudjeluju nacionalna mornarička središta putem informacijskog sustava V-RMTC (Virtual Regional Maritime Traffic Center). Taj je sustav virtualna mreža kojom mornarička operativna središta ADRION inicijative prikupljaju i dijele informacije o stanju na moru.

Kako nam pojašnjava direktor vježbe na moru kapetan fregate Marinko Rubić: "Praktična je obuka najzahtjev-

nija, a ima ključnu prednost u odnosu na druge oblike obuke zbog stvarnog okruženja i interakcije svih sudionika vježbe. Zajednička vježba na moru od iznimnog je značaja za suradnju jer ništa ne može zamijeniti iskustvo stjećeno u plovidbi. Stječemo bolji uvid u zajedničke mogućnosti što dovodi do boljeg razumijevanja i kvalitetnije koordinacije među zemljama ADRION inicijative."

PAUK 22/1

OCJENJIVANJE OBUČENOSTI

Treća mehanizirana bojna Pauci Gardijske mehanizirane brigade nositelj je Borbene grupe mehaniziranog pješaštva III, koja je namjenski organizirana višerodovska postrojba

GARDIJSKA MEHANIZIRANA BRIGADA

Na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" kod Slunja od 8. do 15. lipnja provodila se vježba na zemljištu Pauk 22/1, čiji je cilj provjera sposobnosti i ocjenjivanje obučenosti 1. mehanizirane satnije 3. mehanizirane bojne Pauci Gardijske mehanizirane brigade (GMBR). "Ovo je jedna u nizu vježbi koje će se održati ove godine, a vezane su za ocjenjivanje Borbene grupe mehaniziranog pješaštva III čiji smo mi nositelji," kaže za Hrvatski vojnik zapovjednik Pauka pukovnik Ivica Armanda.

Kao glavni akter cijele vježbe 1. mehanizirana satnija imala je zadaću provedbe napada uz poražavanje neprijatelja i izbijanje na krajnju crtu napredovanja u svrhu ovladavanja dodijeljenim područjem. Zapovjednik Satnije satnik Robert Bajan na kraju vježbe izrazio je veliko zadovoljstvo svojim pripadnicima: "Unatoč nevremenu koje nas je zadesilo, vježba je provedena prema planu i sve su zadatce održene bez problema," s ponosom je rekao satnik.

Osim same provedbe napada, pripadnici 3. mehanizirane bojne Pauci morali su pokazati sposobnosti i vještine u postupcima vođenja postrojbe, taktičkom kretanju, posjedanju taktičkog područja prikupljanja (TPP) te u provedbi konsolidacije i reorganizacije.

TEKST
Janja Marijanović

FOTO
Tomislav Brandt

"Uvijek može bolje, ali ovim što su pripadnici pokazali iznimno sam zadovoljan, prije svega motiviranost," rekao nam je pukovnik Armanda i kao vrlo pozitivno istaknuo mladi kadar unutar 1. mehanizirane satnije. Riječ je o mlađim časnicima, zapovjednicima koji su prvi put na vježbi sa svojim vodovima; mlađim skupnicima koji su se napokon mogli dovesti u stvarnu situaciju i voditi desetinu, te o vojnicima iz zadnja dva kampa koji nisu ni godinu dana u sustavu i sad su mogli osjetiti terensku borbu.

Mlađi poručnik Domagoj Grbčić obnašao je ulogu zapovjednika voda koji je bio na glavnom naporu: "Moj je vod imao velik gubitak ljudstva, ali objekt je ipak oslojen i mi smo proveli svoju zadaću," kaže poručnik i ističe kako je zadovoljan vježbom

GARDIJSKA MEHANIZIRANA BRIGADA

Vježba Pauk 22/1
bila je zadnja
generalna proba za
završno ocjenjivanje
Borbene grupe u
listopadu ove godine

Osim provedbe napada, pripadnici 3. mehanizirane bojne Pauci morali su pokazati sposobnosti i vještine u postupcima vođenja postrojbe, taktičkom kretanju, posjedanju taktičkog područja prikupljanja (TPP) te u provedbi konsolidacije i reorganizacije

jer one služe za uvježbavanje i uvid u ono što se treba popraviti.

Zbog kiše koja ih je zadesila noć prije, na licima i odorama pripadnika Pauka mogli su se vidjeti ostaci blata, što nam je bio dovoljan pokazatelj njihove uživljenosti u vježbu i visoke razine motiviranosti. Da su svi dali svoj maksimum svjedoči nam i skupnik Mario Milanović Trapo, zapovjednik desetine, koji priznaje da zadatak nije bio nimalo lagan, ali uz izvrsno odrđen posao i maksimalno uložen trud svakog pripadnika zadaća je uspješno provedena. Treća mehanizirana bojna Pauci Gardijske mehanizirane brigade (GMBR) nositelj je Borbene grupe mehaniziranog pješaštva III, koja je namjenski organizirana višerodovska postrojba. Vježba Pauk 22/1 bila je, kako kaže pukovnik Armando, zadnja generalna proba za završno ocjenjivanje Borbene grupe u listopadu ove godine, a tad će prikazati sve za što su se spremali cijelu godinu.

PRIKAZ SPOSOBNOSTI PZO-A

TEKST

Janja Marijanović

FOTO

Tomislav Brandt

Ekipa Hrvatskog vojnika nazočila je 14. lipnja 2022. na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" provedbi gađanja pripadnika Pukovnije protuzračne obrane (PZO). Riječ je o bojnom gađanju na rednom broju 1 iz samohodnog protuzrakoplovnog topa 20 mm, a ukupno je izvršeno deset gađanja čiji je cilj bila radiovođena maketa zrakoplova (RVMZ).

Natporučnik Kristijan Mustać, zapovjednik Topničkog voda, rekao je kako im je ovo bilo prvo gađanje ovakvog tipa na slunjskom poligonu i da je iznimno zadovoljan kako je provedeno. "Obučili smo mlade ciljače kojima je ovo bilo prvo gađanje i odradili su odličan posao s direktnim pogodcima," rekao je natporučnik Mustać i objasnio nam kako su ovom gađanju prethodila trenažna gađanja na radiovođenu maketu, a prije toga gađanje ciljeva na zemlji. Pohvalio je također suradnju s pripadnicima Vojnoobavještajne satnije GOMBR-a s kojima od početka rade na procesu razvoja radiovođene makete zrakoplova.

"Obučili smo mlade ciljače kojima je ovo bilo prvo gađanje i odradili su odličan posao s direktnim pogodcima," rekao je natporučnik Mustać

PUKOVNIJA PROTUZRAČNE OBRANE

RAZGOVOR
DESETNIK
HRVOJE MUTNJAKOVIĆ
POBJEDNIK NATJECANJA
ZA NAJSPREMIJNIEG
PRIPADNIKA OSRH

RAZGOVARAO
Domagoj Vlahović
FOTO
Medijski tim OSRH
Filip Klen

O PRVOM SAM MJESTU SANJAO, **ALI NISAM SE NADAO**

Hrvoje Mutnjaković (34) rođen je u Novoj Gradiški. U Hrvatskoj je vojsci od 2013. godine, prvo je bio pripadnik Inženjerijske bojne GOMBR-a, gotovo devet godina. Odnedavno je pripadnik 1. oklopnog-mehanizirane bojne Sokolovi. I s tom oznakom osvojio je možda i najprestižnije pojedinačno postignuće u OSRH, preuzevši pehar najboljeg u absolutnoj kategoriji od još jednog Sokola, prošlogodišnjeg pobjednika satnika Ivana Gerenčira. Tradicionalni razgovor Hrvatskog vojnika s pobjednikom natjecanja "Memorijal bojnik Davor Jović – Prvi za Hrvatsku 2022" odradili smo baš vojnički - većinom s kratkim, jasnim te izravnim pitanjima i odgovorima.

KAKO STE SE ODLUČILI ZA VOJNI POZIV?

Vojska je došla slučajno, kao osiguranje egzistencije, ali s vremenom sam zavolio posao i shvatio da je to ono što želim raditi.

JESU LI VAM SE DOJMOVI NAKON POBJEDE SLEGLI?

Polako postajem svjestan pobjede i sretan sam što mi se dugogodišnji trud isplatio.

KAKO STE SE PRIPREMALI, KAKVA JE ATMOSFERA VLADALA NA PRIPREMAMA?

Zadnjih godina imamo potporu zapovjednika brigade koji nam je omogućio pripreme po tri-četiri mjeseca. Satnik Gerenčir sastavio nam je okvirni plan priprema koji se pokazao uspješnim, tako da su pripreme prošle super, a ekipa je uvijek presudna jer je sve lakše raditi uz dobar tim. Atmosfera je bila odlična i sretan sam što sam bio dio te ekipa.

SATNIK GERENČIR ISTAKNUO VAS JE JOŠ NAKON PROŠLOGODIŠNJE POBJEDE, ŠTO VAMA MLAĐIMA ZNAČI IMATI TAKVOG ČASNika U POSTROJBI?

Zadovoljstvo mi je što sam upoznao satnika Gerenčira i što sam imao priliku raditi s njim. On je veliki uzor svima i kao vojnik i kao čovjek.

"Nije bilo jednostavno, natjecanje je teško i nisam se htio prerano radovati, ali svladale su me emocije kad sam video da je pobjeda blizu i da sam stvorio lijepu prednost nad kolegama," kaže dočasnik iz bojne Sokolovi GOMBR-a koji je bio najbolji na desetom, jubilarnom Prvom za Hrvatsku

JESTE LI SE SMATRALI FAVORITOM?

Vjerovao sam u dobru poziciju, nadao se postolju, a o prvom sam mjestu sañjao, ali nisam se nadao, ono je došlo kao šlag na tortu.

ŠTO KAŽETE NA NOVI SUSTAV KVALIFIKACIJA SA SITUACIJSKIM GAĐANJEM? KAKO STE PROŠLI NA NJIMA?

Da, ove su godine kvalifikacije nešto drugačije, u svakom slučaju bile su zanimljive. Nakon njih čak i nisam bio zadovoljan jer inače gađam bolje i nadao sam se boljem startnom broju, ali eto... bolje je *kiksati* na kvalifikacijama nego na samoj utrci (smijeh).

JE LI ORIJENTACIJA OPET BILA ODLUČUJUĆA?

Da, ona je uvjek nekako presudna, daljnje je natjecanje lakše ako odradite dobro orientaciju, daje jako dobru prednost u nastavku natjecanja...

KAKO JE TEKLA SAMA UTRKA? UGLAVNOM STE BILI U "BINOMU" S JOŠ JEDNIM PRIPADNIKOM GOMBR-A SKUPNIKOM FILIPOM LIČANINOM, ON JE NA KRAJU STIGAO DRUGI...

Drago mi je što sam dobro odradio orientaciju kao i moj prijatelj Filip, pa smo mogli zajedno preći dobar dio natjecanja. To je psihički olakšalo put i druge radne točke i sve je išlo bez nekih većih poteškoća... I da sam izgubio bitku za prvu poziciju bilo bi mi drago zbog njega, kao što je i njemu drago zbog mene.

KAD STE POSTALI SVJESNI DA ĆETE POBIJEDITI?

Nije bilo jednostavno, natjecanje je teško i nisam se htio prerano radovati, ali svladale su me emocije kad sam video da je pobjeda blizu i da sam stvorio lijepu prednost nad kolegama. Osjećao sam se jako dobro i znao sam da još mogu "potegnuti", pa je zadnji dio natjecanja prošao u mislima kako je postolje jako, jako blizu. Dobra motivacija za kraj...

MOŽETE LI USPOREDITI VAŠE POBJEDNIČKO NATJECANJE S PRETHODNA ČETIRI NA KOJIMA STE SUDJELOVALI?

Natjecanje je uvjek teško i naporno, potrebno je imati i malo sportske sreće kako biste došli do postolja. Ove sam se godine osjećao spremnijim nego ikad i eto, dugogodišnji se rad isplatio..

HOĆETE LI SUDJELOVATI I IDUĆE GODINE?

Božja volja!

ŠTO NA POBJEDU KLAŽE OBITELJ, A ŠTO KOLEGE IZ POSTROJBE?

Obitelj je jako ponosna, posebno djeca - ipak im je tata donio pehar kući. Lijepo je vidjeti koliko ljudi dijeli sreću s tobom, što moja bivša postrojba, što nova.

BAVITE SE TRČANJEM I IZVAN VOJSKE? KOLIKO JE NA PRVOM ZA HRVATSku VAŽNA SNAGA I KONDICIJA, A KOLIKO VOJNIČKE VJEŠTINE?

Igram nogomet i treniram dosta i izvan natjecanja, naravno da su važni i snaga i kondicija kako bismo mogli izdržati napore koje nose pripreme i samo natjecanje. Ništa manje nisu bitne ni vojne vještine kao i psihička snaga.

U GOMBR BI TREBALO STIĆI BORBENO OKLOPNO VOZILO BRADLEY, POVEZUJETE LI DALJNJE AMBICIJE S NJIM? KOLIKI SU IZAZOV ZA VOJNIKA NOVI SUSTAVI?

Uvijek je izazov učiti nove stvari i usavršavati se, tako da postoji mogućnost da se uskoro bavim i vozilom Bradley, sve ovisi o tome koje me obveze čekaju kao pripadnika 1. OMB-a Sokolovi.

MEĐUNARODNA SURADNJA

IEL MILU 22. - RAČU VJEŽBI

TEKST

Janja Marijanović

FOTO

Tomislav Brandt

Vježba IEL MILU (Infrastructure Engineering for Logistic - Multinational Integrated Logistic Unit) organizira se sukladno Sporazumu o razumijevanju (MOU) između Oružanih snaga Republike Hrvatske, Gruzije, Republike Bugarske i Rumunjske potписанog 7. studenog 2007. u Bruxellesu

NALNO POTPOMOZNUTA BA NA ZAPOVJEDNOM MJESTU

MEDUNARODNA SURADNJA

U vojarni "110. brigade Hrvatske vojske" u Karlovcu od 6. do 11. lipnja 2022. provedena je međunarodna vojna vježba IEL MILU 22 (Infrastructure Engineering for Logistic - Multinational Integrated Logistic Unit). Vježba se organizira sukladno Sporazumu o razumijevanju (MOU) između Oružanih snaga Republike Hrvatske, Gruzije, Republike Bugarske i Rumunjske potписанog 7. studenog 2007. u Bruxellesu te primjenom NATO-ovih dokumenata i IEL MILU procedura. Riječ je o računalno potpomognutoj vježbi na zapovjednom mjestu, a glavni je cilj provjera zahtijevanih sposobnosti i interoperabilnosti u zajedničkom djelovanju snaga. Vodeća zemlja IEL MILU satnije je Rumunjska. Svaka zemlja sudionica ima deklarirane snage razine desetine ili voda kao i pojedinačne stožerne pozicije u Zapovjedništvu IEL MILU satnije.

Vježba IEL MILU provodi se svake godine kao samostalna vježba *stand alone* na kojoj sudjeluje ključno oso-

blje iz sastava oružanih snaga zemalja potpisnica Sporazuma na kružnoj osnovi. Prošle je godine vojna vježba IEL MILU 21 provedena u Gruziji, a ove je godine domaćin Republika Hrvatska. Inženjerijska pukovnija, koja je ujedno i davateljica glavnine snaga iz sastava OSRH, nositelj je planiranja i pripreme. Stožerno osoblje Zapovjedništva IEL MILU satnije i zapovjednici prvopodređenih postrojbi (vodovi/desetine) provode vojnu vježbu na zapovjednom mjestu prema zamislenom scenariju uz potporu računalnog sustava VBS-2.

Osim pripadnika IEL MILU satnije, potporu provedbi vježbe pružili su Gardijska mehanizirana brigada i Simulacijsko središte, a sudjelovalo je 129 pripadnika Hrvatske kopnene vojske i 21 pripadnik stranih zemalja članica IEL MILU satnije.

Pripadnici Inženjerijske pukovnije i Gardijske mehanizirane brigade prikazali su sposobnosti ofenzivnih aktivnosti s prijelazom vodene zapreke. Zapovjednik Inženjerijske pukovnije brigadir Alan Srpk rekao je kako je vježba odlična prilika za prikazivanje sposobnosti njegove postrojbe i uvježbanje.

Pukovnik Željko Javorović, zadužen za pripremu, planiranje i organizaciju vježbe, rekao je kako je iznimno zadovoljan provedbom. "Svake se godine vidi sve veći napredak u provedbi i suradnji među članicama pa nam je tako i ovogodišnja vježba omogućila stjecanje novih znanja i iskustava," istaknuo je.

Bojnik Radostan Tenev, zapovjednik bugarske delegacije, nije krio zadovoljstvo provedenom vježbom. "Domačini su organizirali vježbu na visokoj razini i dragi mi je da smo upoznali nove članove i razmijenili mnoga iskustva," rekao je.

Da su Hrvati odlični domaćini potvrdio je i pukovnik Marius Pacurar, pripadnik rumunjskih oružanih snaga, koji je istaknuo više razloga zašto je vježba IEL MILU dobra za sve sudionike: "Ovom vježbom imamo priliku testirati i poboljšati interoperabilnost, tehnike, procedure i opremu te osnažiti veze s drugim zemljama."

ZOD "FRAN KRSTO FRANKOPAN"

Kratak obilazak prostorija Simulacijskog središta pokazuje da je vježba u intenzivnoj fazi. Pripadnici obučne skupine nose i kacige te zaštitne prsluke. Gledaju se i crtaju zemljovidovi, komunicira se telefonima i računalima

"OD NAS SE TRAŽI MAKSIMUM"

Tekst: Domagoj Vlahović / Foto: Tomislav Brandt

Primarnu obučnu skupinu na vježbi Pričuva 22 u Simulacijskom središtu ZOD-a činili su pripadnici djelatne jezgre Zapovjedništva 5. pješačke pukovnije s pripadnicima pričuvnih pukovnija i postrojbi ZOD-a

Računalno podržana simulacijska vježba (CAX) Pričuva 22 u ovakvoj organizaciji i sastavu provodi se po drugi put u HKoV-u. Časnik za raspoređivanje vježbe (OSE) zapovjednik je Zapovjedništva za obuku i doktrinu (ZOD) brigadir Željko Ljubas. Prvo izdanje vježbe Pričuva 21 organizirano je u rujnu prošle godine, kad je glavna obučna skupina bilo ključno osoblje 1. pješačke pukovnije.

Vježba je provedena u dva dijela, prvi dio na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" kao vježba na zemljovidu (MAPEX) tijekom ožujka 2022. Drugi dio provodi se u Simulacijskom središtu i sastoji se od dvije faze. U prvoj fazi od 31. svibnja do 6. lipnja sudionici su izmješteni na lokaciju vježbe, tj. Simulacijsko središte (SIMS)

ZOD-a u zagrebačkoj vojarni "Petar Zrinski". Uspostavljene su zapovjedne instalacije, obučeni operateri i stožerno osoblje te je održana proba prije središnjeg događaja, tj. druge faze. A ona se odnosila na samu simulacijsku vježbu od 7. do 9. lipnja. Primarnu obučnu skupinu činili su pripadnici djelatne jezgre Zapovjedništva postrojbe razvrstane pričuve - konkretno 5. pješačke pukovnije (5. Pjp). Tad je stožer bio "ojačan" i pripadnicima drugih Pjp-a i ostalih postrojbi ZOD-a. U scenariju ih je čekala zahtjevna zadaća: obrambena operacija na pomoćnom smjeru napora neprijatelja. Najkraće rečeno, cilj je uvježbati ključno osoblje iz djelatnih jezgri 5. Pjp-a i drugih postrojbi pričuve u procesu vojnog donošenja odluke te u organizaciji rada na zapovjednom mjestu.

ZOD je pridao veliku pozornost vježbi, potvrđuje nam zamjenik zapovjednika ZOD-a brigadir Dražen Batrnek, glavni časnik za provedbu vježbe (OCE). Provodi se po doktrini HKoV-a, NATO-ovim standardima i usvojenim hrvatskim vojnim normama. Iza nje stoji opsežan pripremni ciklus. Primjerice, još u ožujku ove godine Stožer 5. pješačke pukovnije na poligonu je "Eugen Kvaternik" na Slunju proveo proces donošenja vojnih odluka rada na zemljovidu (MAPEX). "Tad su izradili operativnu zapovijed sa svim prilozima, s kojom su sad došli na CAX u SIMS. Osim osposobljavanja i obučavanja Stožera Pukovnije i pridruženih pripadnika ZOD-a, Pričuva 22 prilika je da Zapovjedništvo ZOD-a još jednom dobije i dublji uvid u rad SIMS-a, s kojim smo iznimno zadovoljni. Potvrđuju sve pozitivne dojmove i izvješća drugih postrojbi koje su radile u Središtu," opisuje brigadir Batrnek.

PROFEZIJA I POZIV

Kratak obilazak prostorija Simulacijskog središta pokazuje da je vježba u intenzivnoj fazi. Pripadnici obučne skupine nose i kacige te zaštitne prsluke. Gledaju se i crtaju zemljovid, komunicira se telefonima i računalima. Atmosfera treba biti kao u stožeru na terenu. Brigadir Batrnek tvrdi da je motivacija svih sudionika vrlo visoka, bez obzira na njihove godine i iskustvo, "to je njihova profesija i poziv, vole svoj posao i obavljaju ga maksimalno korektno i savjesno". To potvrđuje i čelnik obučne skupine, zapovjednik 5. Pjp-a brigadir Željko Nakić: "Koristimo SIMS za ozbiljno i važno podizanje spremnosti Stožera postrojbe, provodimo sve što je potrebno da budemo stvarno "uigrani" za provedbu zadaća. Od nas se traži maksimum! SIMS napreže Stožer do granica njegovih mogućnosti, zato i jesmo tu. Posebno je izazovna činjenica da je naše zapovjedništvo ojačano pripadnicima drugih postrojbi, pa to znači i veću složenost nego da je u pitanju organski stožer." Jeden od pridodanih pripadnika bio je časnički namjesnik Predrag Cukrov, operativni dočasnik u Zapovjedništvu ZOD-a. U CAX vježbama sudjelovao je desetak puta kao pripadnik GOMBR-a. Sudjelovao je u pripremi, a sada i u provedbi Pričuve 22. Što se tiče Dočasničkog lanca potpore, pješačke pukovnije u svojem sastavu nemaju djelatne prve dočasnice, pa Cukrov u vojarni "Petar Zrinski" svojim iskustvom i znanjem s dočasničke razine pomaže

Slijeva: zapovjednik SIMS-a brigadir Radovan Palmović, zapovjednik 5. Pjp-a brigadir Željko Nakić, zamjenik zapovjednika ZOD-a brigadir Dražen Batrnek i načelnik Operativnog odjela ZOD-a brigadir Zlatko Radočaj

Pričuva 22 provodi se po doktrini HKoV-a, NATO-ovim standardima i usvojenim hrvatskim vojnim normama

da se vježba provede što bolje. "Iako je riječ o simulacijskoj vježbi, i ovdje ima stresa, pogotovo u operativnom središtu primarne obučne skupine kamo u istom trenutku dolazi više informacija. To traži brzo primanje, selektiranje, izvješćivanje zapovjednika, upisivanje na ploču i zemljovid itd. Cilj i jest da se pripremimo za prave borbene uvjete," kaže Cukrov.

BITNA KOMPONENTA U OSRH

Zapovjednik SIMS-a brigadir Radovan Palmović potvrdio nam je da Pričuva 22 ide u dobrom smjeru, jer velik broj sudionika već ima iskustvo iz CAX vježbi. "Ovu primarnu obučnu pukovniju tretiramo kao svaku drugu postrojbu koja ovdje vježba, brigadu ili bojnu," kaže Palmović, dodajući da se vježba provodi na simulacijskom sustavu JCATS inačice 13.1, a postrojba uskoro očekuje implementaciju još naprednije inačice za koju je uvjet i moderniji hardver.

Direktor vježbe i načelnik Operativnog odjela ZOD-a brigadir Zlatko Radočaj zadužen je da interakcija svih stotinjak sudionika vježbe funkcioniра na realan i pravilan način. Kao jedan od ključnih dijelova vježbe označio je raščlambu: "U istoj ulozi bio sam na vježbi prošle godine. Sve naučene lekcije i opažanja dobro smo razmotrili i ugradili u ovogodišnju. Pričuva 21 bila je uspješna, ali već sada mogu reći da će Pričuva 22 biti još bolja upravo zbog toga." Brigadir Batrnek naveo je i jednu konkretnu mjeru: povećan broj operatera zbog visokog intenziteta provedbe operacije. To postaje još logičnije kad se u obzir uzme prošlogodišnji ograničavajući faktor, a to su mjere koje je tražila pandemija koronavirusa. "Stvaramo i održavamo uvjete uspješnog prihvatanja i uvježbavanja pričuvnika. Isto tako, u suradnji s uredima za obranu, imamo uvid u liste razvrstanih pričuvnika i obnavljamo ih. To je naš svakodnevni, stalni proces. Pričuvna komponenta iznimno je bitna u HKoV-u i OSRH, ne samo u eventualnim ratnim zadaćama, nego i u potpori civilnom stanovništvu. A da bude što učinkovitija, ključan je upravo proces donošenja odluka koji uvježbavamo na vježbi Pričuva 22," zaključuje brigadir Batrnek.

Cilj je vježbe uvježbati ključno osoblje iz djelatnih jezgri 5. Pjp-a i drugih postrojbi pričuve u procesu vojnog donošenja odluke te u organizaciji rada na zapovjednom mjestu

OSRH

KONFERENCIJA LOGISTIČKIH ZAPOVJEDNIKA ČLANICA **NTCC-A**

Međunarodna konferencija logističara National Territorial Commanders Committee Conference održana je u Splitu, a domaćin je bila Uprava za logistiku Glavnog stožera OSRH

TEKST

OJI

FOTO

Mladen Čobanović

U Splitu je od 13. do 15. lipnja 2022. održana međunarodna konferencija logističara National Territorial Commanders Committee Conference (NTCC-C), čiji je domaćin bila Uprava za logistiku Glavnog stožera OSRH. Sudjelovali su logistički zapovjednici članica NTCC-a te predstavnici međunarodnih vojnih organizacija: Supreme Headquarters Allied Powers Europe – SHAPE, European Union Military Staff – EUMS, NATO Joint Support and Enabling Command – JSEC, Multinational Logistics Coordination Centre – MLCC, Movement Coordination Centre Europe – MCCE i dr.

Oružane snage Republike Hrvatske predstavljali su načelnik Uprave za logistiku Glavnog stožera OSRH komodor Milan Žunić i načelnik Odjela za integraciju Uprave za logistiku Glavnog stožera brigadir Željko Ričko. Komodor

Primarna je zadaća NTCC-a unapređenje integracije NATO-a sa saveznicama i partnerima te ne-NATO-ovim članicama, poboljšanje sposobnosti potpore zemlje domaćina, pomoći zemljama partnerima u planiranju, upravljanju i izvršavanju logističke potpore te razmjena znanja i iskustava

Žunić istaknuo je važnost stalnog razvoja međunarodne vojne logističke suradnje te kako je potrebno u okviru logistike poseban naglasak staviti na procese potpore zemlje domaćina snagama saveznica i partnera tijekom međunarodnih vojnih operacija i vježbi. "Rasprialjali smo o modelima unapređenja suradnje u provedbi logističkih aktivnosti, od potpore zemlje domaćina do prihvata, boravka i tranzita savezničkih i partnerskih oružanih snaga tijekom vježbi i aktivnosti. Na ovaj način razvijamo mrežu odnosa s kolegama iz drugih zemalja u cilju što kvalitetnije suradnje i usklađenog djelovanja tijekom provedbe zajedničkih aktivnosti," rekao je komodor Žunić.

Odbor nacionalnih teritorijalnih zapovjednika (National Territorial Commanders Committee – NTCC) neformalna je međunarodna organizacija za razmjenu informacija i konzultacije o međunarodnim vojnim pitanjima. Koordinira potporu zemlje domaćina i uspostavlja smjernice za olakšavanje prihvata i boravka te tranzit (RSOM) savezničkih i partnerskih oružanih snaga tijekom vježbi, operacija, prirodnih, tehničko-tehnoloških te ekoloških nepogoda i katastrofa. NTCC također koordinira operativni pristup nacionalnim linijama komunikacija te dostavu potrebnih materijalnih resursa zemljama koje šalju snage u međunarodne operacije i vježbe. Njegova je primarna zadaća unapređenje integracije NATO-a sa saveznicama i partnerima te ne-NATO-ovim članicama, poboljšanje sposobnosti potpore zemlje domaćina, pomoći zemljama partnerima u planiranju, upravljanju i izvršavanju logističke potpore te razmjena znanja i iskustava. Osoblje Odbora čine logistički vojni zapovjednici (načelnici J-4) članica, a kao promatrači u njegov su rad uključeni i visoki predstavnici SHAPE-a, EUMS-a, EUROC-a, EDA-e, MLCC-a i JSEC-a. NTCC Odbor osnovan je 1986., a danas ima 30 članica. Republika Hrvatska članica je od 2013., a od 2017. godine u ulozi je zemlje pokrovitelja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine za ulazak u članstvo NTCC-a. Predsjedanje Odborom Oružane snage RH preuzele su u rujnu 2021., a na ovogodišnjoj konferenciji u Splitu predsjedanje je preuzeila Češka.

HRZ

NOVI NARAŠTAJ ČUVARA HRVATSKOG NEBA

"Posebna zahvala ide našim nastavnicima letenja, koji su nam ne samo prenijeli svoja znanja i obučili nas za samostalno i sigurno upravljanje zrakoplovom nego su nas naučili i kako se voli hrvatsko nebo i domovina," rekao je kadet nadnarednik Dominik Mikolčić u ime pilota 26. naraštaja

U vojarni "Pukovnik Mirko Vukušić" u Zemuniku održana je 20. lipnja 2022. svečanost u povodu uručenja letačkog znaka pilotima 26. naraštaja Hrvatskog ratnog zrakoplovstva.

Svečanosti je nazočio predsjednik Republike i vrhovni zapovjednik Oružanih snaga Republike Hrvatske Zoran Milanović, zamjenik načelnika GS OSRH general-pukovnik Siniša Jurković, zapovjednik Hrvatskog ratnog zrakoplovstva brigadni general Michael Križanec, zapovjednici Središta za obuku HRZ-a te 91. i 93. krila HRZ-a brigadiri Goran Huljev, Nikola Mostarac i Krešimir Ražov, zapovjednik HRM-a kontraadmiral Ivo Raffanelli te drugi visoki vojni i civilni uzvanici, roditelji, rodbina i prijatelji mladih pilota.

Iza ovih mladih pilota godine su napornog učenja, dugotrajna i intenzivna obuka, sati i sati naleta. Zahvaljujući upornom radu i motivaciji ostvarili su svoj cilj – postati vojni pilot i ući u izabranu obitelj vojnih pilota HRZ-a te ponosno čuvati hrvatsko nebo.

Čestitavši mlađim pilotima, brigadni general Križanec istaknuo je kako je njihovo školovanje velikim dijelom bilo dodatno izazovno jer je obuku trebalo prilagoditi i provoditi u uvjetima pandemije te dodao kako su iz toga izvukli vrijedne pouke i dokazali da ih ništa ne može sprječiti na putu do cilja koji je svetinja za HRZ i OSRH, a to su obučeni, voljni i posvećeni zrakoplovci koji će uvijek spremno odgovoriti na poziv za sve zadaće i koji nikad neće zaboraviti žrtvu svojih prethodnika koji su stvarali HRZ i OSRH te kroz Domovinski rat izborili našu slobodu. Poručio je roditeljima da budu ponosni na svoju djecu, koja su postala dio jedne veće obitelji – obitelji HRZ-a. "Mi ćemo kao i dosad paziti na njih i voditi brigu o njihovu dalnjem stručnom i osobnom

TEKST
Leida Parlov

FOTO
Drago Vujević

razvoju u vrhunske pilote i još bolje ljudi, koji će u svojoj profesionalnoj karijeri, ali i nakon nje biti dodatna vrijednost naše vojske, države i društva." Zahvalio je i svima koji su sudjelovali i pridonijeli školovanju i stvaranju novih važnih članova jata HRZ-a. Ponos koji su piloti 26. naraštaja osjećali kad su primali letački znak teško je opisati. No, svjesni su da ih nakon ovog svečanog čina očekuju novi izazovi, neprekidno učenje i usavršavanje. U ime pilota 26. naraštaja obratio se kadet nadnarednik Dominik Mikolčić. Zahvalio je svim zapovjednicima koji su osigurali uspješan završetak njihove letačke obuke, zrakoplovnim tehničarima koji su se brinuli da svaki let bude siguran, profesorima Fakulteta prometnih znanosti u Zagrebu. "Posebna zahvala ide našim nastavnicima letenja, koji su nam ne samo prenijeli svoja znanja i obučili nas za samostalno i sigurno upravljanje zrakoplovom nego su nas naučili i kako se voli hrvatsko nebo i domovina," rekao je pilot Mikolčić te zahvalio obiteljima, priateljima i svima onima koji su im bili potpora. Zaključio je riječima kako su oni

naraštaj koji završava letačku obuku i prima letački znak u vrijeme kad se HRZ oprema najmodernijim zrakoplovima, što će im zasigurno biti još veći poticaj u dalnjem profesionalnom razvoju i radu. Nakon uručenja letačkog znaka izvršena je primopredaja kadetske zastave 27. naraštaju kadeta HRZ-a.

Posebne je čestitke pilotima 26. naraštaja uputio predsjednik Zoran Milanović, naglasivši kako kompleksno školovanje koje su završili nije za svakoga, već za birane ljudi.

Nebom nad Zadrom preletjela su dva aviona MiG-21, a gosti i uzvanici mogli su razgledati i taktičko-tehnički zbor koji je bio izložen na stajanci u zemuničkoj vojarni.

PET KLJUČNIH DOGADAJA AKCIJE MILJEVCI

Hrvatske su snage 21. lipnja 1992. u zaledju Šibenika uspješno provele akciju u kojoj je oslobođeno sedam sela na području Miljevačkog platoa. Time je postignuta veća sigurnost Šibenika i njegove okolice te je uspostavljena povoljnija crta bojišta za nastavak napredovanja prema Drnišu i Kninu u VRO Oluja

U POVODU

30. OBLJETNICE

DONOSIMO SJEĆANJA
ZAPOVJEDNIKA I
SUDIONIKA AKCIJE

TEKST

Marinko Karačić

FOTO

Udruga 142. brigade
Hrvatske vojske – Drniš,
privatne arhive Krunkoslava
Mazalina, Marija Lilića,
Roberta Mihaljevića, Joška
Vukušića, Antonije Vukušić

1.

Preparations for the operation

Hodnje, gađanja i izviđanja bili su dobitna kombinacija akcije Miljevci. Iako su hrvatske snage činili pripadnici pričuvnih snaga od 16 do 60 godina starosti, pokazali su iznimnu spremnost i izdržljivost s obzirom na to da su pod naoružanjem i opremonom morali svladati kanjon Čikole. Uoči akcije izveli su vježbu hodnje od Bilica do vojnog poligona u Jadrtovcu. Budući da je akcija držana u punoj tajnosti, nisu ni znali zašto to rade.

Pripadnici Izvidničkog i Diverzantskog voda redovito su ulazili u dubinu područja pod nadzorom neprijatelja u cilju izviđanja i pripreme za napadna djelovanja. Sudionici akcije rado ističu presudnu ulogu izvidnika jer su znali za svaki neprijateljski položaj, punkt i stražu, raspored minskih polja...

Svaku od borbenih grupa u akciji predvodili su vodiči s tog područja koji su najbolje poznavali teren, a važne informacije davali su im i preostali stanovnici Miljevaca, koji su unatoč svim teškoćama i zlostavljanju živjeli za dan kad će njihova sela biti oslobođena.

Recollection of participants

**Krunoslav Mazalin,
zapovjednik
4. bojne 113. br,
zapovjednik akcije
Miljevci, danas
umirovljeni brigadir**

"Miljevce živim svaki dan i to je akcija koja zasluguje posebno vrednovanje u povjesnici Domovinskog rata," počinje sjećanje o akciji Miljevci njezin zapovjednik Mazalin. Sve je izvedeno u tri koraka: ulazak, oslobađanje i opstanak, i sve s pričuvnim snagama i bez topničke pripreme. No, provodile su se druge pripreme, tjelesne, jer trebalo je ući u područje koje zahtjeva punu spremnost specijalaca, a ne domaćih ljudi, uglavnom poljoprivrednika i radnika.

Ključ uspjeha akcije Miljevci bila su stalna izviđanja, no prethodile su joj manje izvidničko-diverzantske akcije u dubini teritorija pod nadzorom neprijatelja. Tako Mazalin navodi kako su teren jako dobro poznavali, a sve je počelo još u ljetu 1991., kad je on kao zapovjednik Samostalnog voda Piramatovci sudjelovao u obrani skradinskog područja. Ubrzo preuzima zapovijedanje 4. bojnom 113. br te osmišjava i izvidničko-diverzantske akcije. Tako je u studenom 1991. pod zapovijedanjem Ante Vrankovića izvedena prva akcija na širem području Ključa pri čemu su uništena dva neprijateljska transportera. Ubrzo je uslijedila slična akcija, taj put na području Žitniča pod zapovijedanjem Marinka Bilića, a neprijatelj je ostao bez tenka i transportera. U prosincu te godine ponovno je napadnuta kolonija neprijateljskih vozila i transporteru na području između Ključa i Kaočina. Uslijedilo je dogovorenoprime, koje neprijatelj nije ispoštivao te je na Badnjak 1991. doveo i razmjestio snage na području Miljevaca. "U sklopu Bojne djelovala su dva voda, Izvidnički i Diverzantski, a činili su ih naši specijalci, među njima i studenti Kineziološkog fakulteta Stipe Slavica, Milan Vojvodić, Dragan Stojanović i Branimir Hamer, svi čvrsti i stameni momci, puni snage i energije i pred kojima nije bilo prepreka. Znam često reći kako je i danas u miru i sportskoj opremi iznimno zahtjevno svladati strme kanjone i područja u kojima se kretalo u akcije, kamo u ratnim uvjetima i s naoružanjem i opremom, a u akciji Miljevci sudjelovale su i četiri žene: Željka Grgić, Marija Prkić, Anita Melvan i Mirjana Jukić," ističe Mazalin. I dok je neprijatelj na Miljevačkom platou vršio stalne upade, pljačke i uništavanje imovine, pripadnici 4. bojne 113. br aktivno su se pripremali za nove akcije provodeći hodnje i gađanja. Nagovještaj akcije Miljevci bilo je oslobađanje Nos Kalika.

"Jedan dio vojnika u akciju je krenuo brodicama i sandolinama, a drugi dio preko Gorjisa. Prigazili su i Čikolu, stalno je bilo užbrdo-nizbrdo, ma bili su ka zmajevi, ponosan sam na njih," sjeća se Mazalin akcije Nos Kalik. Borbe su trajale do navečer, kad je neprijatelj poražen, no idućeg je dana poduzeo jak protunapad koji je odbijen te je tako rt Miljevačkog platoa ostao pod hrvatskim nadzorom. "Ova je akcija imala još jedno postignuće. Naime, lokalni srpski pobunjenici nisu mogli više nesmetano šetati Šibenikom. Oni bi ujutro kupovali pomidore na šibenskoj pijaci, a navečer bi dežurali na položajima. Mi smo ih pratili, svaki njihov korak, jednostavno bi brodicama dolazili do slapova Krke i dalje autima do Šibenika. Sad je to zaustavljen," iznosi Mazalin, koji je nakon toga s postrojbom bio angažiran na Južnom bojištu te se vraća uoči pokretanja akcije Miljevci.

"Naši su izvidnici snimili apsolutno sve, znali smo di su njihove mine, položaji, snage. Tri dana uoči akcije naše su grupe izvidnika bile u dubini kao prethodnica. Nisam ih mogao ostaviti same gore dalje na čekanju, nego smo navečer 20. lipnja 1991. krenuli s ulaskom snaga na polazne položaje, a akcija je počela ujutro u zoru. Sve je tad bilo u funkciji ove akcije, sve pripremljeno i spremno. Tako su nam stavljeni na raspolaganje i brodovi Nacionalnog parka Krka, kao i pripadnici Voda za podvodna djelovanja 113. br, te, naravno, sve druge snage uključujući i sanitetske," iznosi Mazalin te još jednom naglašava kako su sudionici prešli navečer do 20 kilometara u dubinu i sve neprimjetno.

"Ovo je bila naša rola, najveći dani, oslobađanje Miljevaca. E sad, i ovdje je trebalo zaustaviti njihov protunapad. Uspjeli smo, stvarno smo dobro stajali i praktički ih zaustavili na prvoj prepreci. Došli smo im za vrat, skidam im kapu i danas za taj čin jer je teren bio zahtjevan, a to su mogli svladati iznimno spremni, odvažni i hrabri branitelji. Bili su strašna ekipa," ističe Mazalin.

Zarobljeno je dosta tehnikе, a na jednom su se tenku provozali po Širitovcima slaveći pobjedu. Bili su tad puno bliže i Drnišu i Kninu. "Nismo išli tamo na izlet. Rekli smo: 'Idemo tamo i tamo ćemo ostati.' I tako je i bilo. Di smo stali, tu smo i ostali sve do Oluje, koja nas je i dovela do Knina i spajanja sa 7. gardijskom brigadom," zaključuje Mazalin sjećanje na akciju.

PET KLJUČNIH DOGAĐAJA AKCIJE MILJEVCI

2.

**Oslobađanje
Nos Kalika**

Uvod u akciju Miljevci bilo je oslobađanje Nos Kalika. Naime, neprijatelj je u Miljevcima svakodnevno vršio pljačke, paljenje kuća i maltretiranje civila koji su ostali na okupiranom području. Usto, neprijateljsko topništvo u svakom je trenutku s Miljevacima moglo djelovati po Šibeniku, Skradinu i šibenskoj okolici.

Kako bi smanjile opasnost od neprijateljskih napada na Šibenik, snage domicilne 113. brigade Hrvatske vojske provele su 2. ožujka 1992. napadnu akciju u kojoj su oslobodile Nos Kalik. Posebno je bilo važno obraniti oslobođeno područje jer je neprijatelj pokušao vratiti Nos Kalik, no hrvatske su snage odbile napad.

Žrtve Miljevaca

3.

Neprimjetan ulazak hrvatskih snaga iza leđa neprijatelja

Jedna je od posebnosti akcije Miljevci ubacivanje cijele jedne bojne u područje akcije. Taj ulazak neprijatelj nije ni uočio jer su mu u tajnosti ušli iza leđa, što je postignuće koje i danas izaziva pozornost ratnih vojnih zapovjednika, posebno kad se cijela akcija stavi u vrijeme 1992., kad su hrvatske vojne snage bile još u početnoj fazi razvoja i jačanja.

Najprije se od 17. do 20. lipnja 1992. na područje Miljevačkog platoa ubacio nekoliko izvidničko-borbenih skupina 113. i 142. br HV-a u cilju prikupljanja podataka o stanju kod neprijatelja, a večer prije akcije bili su na polaznim točkama za uvođenje hrvatskih snaga u napadnu akciju.

Akcija je počela 21. lipnja 1992., a hrvatske su snage krenule iz tri smjera: preko Krke, Čikole i Nos Kalika. Nakon žestokih bliskih borbi neprijatelj je poražen te je oslobođeno sedam miljevačkih sela na području od oko 90 četvornih kilometara. Oslobođeni su Drinovci, Brištane, Bogatić, Širitovci, Karalić, Kaočine i Ključ.

U akciji Miljevci poginulo je odnosno od posljedica ranjavanja kasnije umrlo osam hrvatskih branitelja: Ivica Goreta, Petar Sedlar, Milan Novaković, Ivica Barišić, Mate Pućo, Nikola Cigić, Halid Kopić i Ante Škopljjanac. Zasluzuju najdublje poštovanje i vječnu zahvalu.

Posebna zahvala svim sudionicima akcije Miljevci, kao i odavanje počasti poginulim hrvatskim braniteljima svake se godine održava kod spomen-obilježja u Drinovcima. Ondje se s puno emocija govori o toj jedinstvenoj akciji hrvatskih snaga u oslobođanju Miljevačkog platoa.

Sjećanja sudionika

**Mario Lilić,
zapovjednik
3. satnije 3. bojne
142. br HV-a, danas
umirovljeni brigadir**

Lilić se s nepune 22 godine uključio u obranu Hrvatske, najprije kao pripadnik Policijske postaje Drniš, iz koje prelazi u 113. br, gdje postaje zapovjednik Satnije koja je angažirana u obrani prometnice Drniš – Knin. Po ustrojavanju drniške 142. brigade također mu se povjerava zapovijedanje Satnjom, koju su činili uglavnom stanovnici s područja Drniša, prognanici, ali svi s nadom u što skoriji povratak svojim domovima. Ta su se nadanja počela polako i ostvarivati nakon oslobođenja Nos Kalika, kad Satnija pod zapovijedanjem Lilića preuzima crtu obrane u tom mjestu. Priključuje im se i vod dragovoljaca iz Kaštela, za čiji doprinos Lilić ima samo riječi hvale. Miljevci su za sve njih prvi veći napadni boj, u koji su krenuli noć uoči akcije. "Došli smo na polazne položaje u Drinovcima nekih pola sata prije, a tih pola sata čekanja na početak akcije bili su kao vječnost. Svi smo s nestrpljenjem čekali pokret koji je uslijedio nakon što sam zapovjedniku akcije prenio šifriranu poruku: 'Nalazim se u Splitul', što je i bio znak za početak napada. Posebno je važno za našu Satniju to što smo neprijatelju uspjeli prići sleda, čime smo osigurali ne samo efekt iznenadenja nego i taktičku prednost," iznosi Lilić, koji je tako s postrojbom od oko 130 branitelja uspio i neprimjetno i nečujno ući na Plato. Borbe u Drinovcima odvijale su se po zaseocima u kojima je neprijatelj imao punktove, a najžešći je okršaj bio u Ivićima, koji su tek predvečer oslobođeni. "Došli smo im sleda i zatekli ih na straži i po kućama. To je i bio ključ našeg uspjeha. Prva su dva zaseoka ujutro oslobođena, a u Ivićima su trajale borbe cijeli dan te smo i njih nakon okruživanja oslobođili i potisnuli neprijatelja. Sjećam se kako mi se pogled zaustavio na tamošnjem diskoklubu u koji sam prije rata dolazio fićom, a sad sam pred njim bio s puškom u ruci," prisjeća se Lilić.

Slike koje i danas posebno pamti razrušene su kuće. "Bilo je teško gledati pustoš koju je neprijatelji prouzročio na Miljevcima, bilo mi je neshvatljivo kako netko može rušiti tuđe domove. A kad sam video starice koje su ostale na okupiranom području i njihove suze radosnice nakon što su ugledale hrvatsku šahovnicu na našim kapama, u tim trenucima čovjek zanijemi i nema riječi kojima bi opisao radost na njihovim licima jer su dočekale slobodu i hrvatskog vojnika koji im donosi mir i sigurnost," sjeća se Lilić, kojem je najteži trenutak akcije bio pronašak Milana Novakovića, poginulog susjeda i branitelja s kojim je odrastao.

Lilić se i danas kad se uputi prema Miljevcima sjeti slike koju nikad neće zaboraviti. "Svitanje i odsjaj neba 21. lipnja 1992. s područja Svilaje dok smo čekali početak akcije neponovljiva je slika. Ti vidici i neka toplina koju sam osjećao bili su uistinu praskozorje slobode svima nama milih Miljevaca," s ponosom govori Lilić.

PET KLJUČNIH DOGADAJA AKCIJE MILJEVCI

4.

Odbijanje neprijateljskog protunapada

Idućeg je dana uslijedio neprijateljski tenkovsko-pješački protunapad iz smjera Drniš – Trbounje – Miljevci, koji su hrvatske snage zaustavile. Time je akcija Miljevci, prva veća napadna akcija hrvatskih snaga u zaledu Šibenika u Domovinskom ratu, uspješno završena. U zaustavljanju njihova probroja u Gornjim Vlajicima posebno se istaknuo zapovjednik borbene grupe Rizla – Dean Božanić zvan Sandokan, a kod dijela branitelja i Indijanac. Iz ručnog bacača pogodio je čelnog tenka koji je predvodio neprijateljski napad. Taj je pogotak usmjerio nastavak borbi jer je napad slabio, a usto je još jedna neprijateljska pedeset petica odletjela u zrak. Neprijateljski napad zaustavljen je i prema Širitovcima. Neprijatelj zbog toga nije uspio vratiti niti jedan dio oslobođenih Miljevaca.

Uz snage 113. brigade važan su doprinos u obrani oslobođenih područja dali dijelovi 142. brigade, koje su, uz Marija Lilića, predvodili Ivica Aleksić Sasa i Ante Šilović.

Nakon akcije Miljevci nova crta obrane protezala se na području riječka Čikola – Vlajići – Lovrića Jare – Karalići – Mazalini – rijeka Krka.

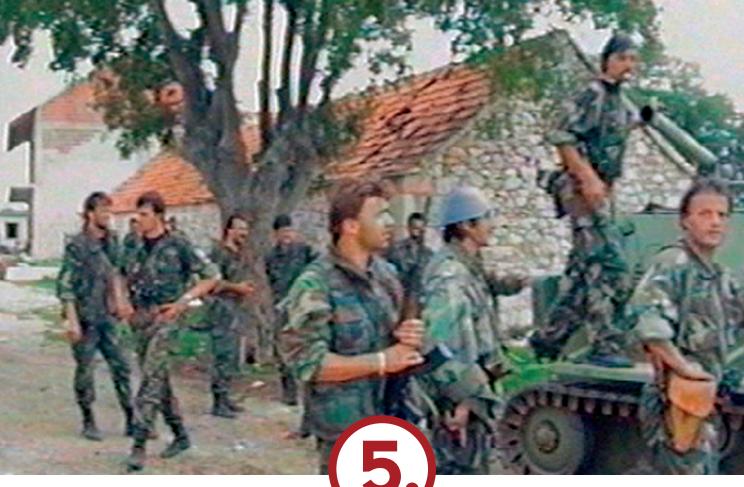
**Čelni
zapovjednici
i snage u
oslobađanju
Miljevačkog
platoa**

U akciji je sudjelovalo nešto više od 500 hrvatskih branitelja. Od postrojbi sudjelovale su sljedeće:

- snage 113. br HV-a iz Šibenika
- snage 142. br HV-a iz Drniša
- topništvo 141. br HV-a
- snage 72. bojne Vojne policije
- vod dragovoljaca iz Kaštela.

Akcijom je zapovjedao Krunoslav Mazzalin, zapovjednik 4. bojne 113. br HV-a. Snagama 113. br HV-a zapovijedao je Ivan Bačić, a 142. br HV-a Luka Vujić.

5.

Sinovi Miljevaca oslobođili Miljevce

Zapovjednici svih razina u akciji Miljevci posebno ističu kako su je izveli obični ljudi – ratnici, većinom sa šibenskog i drniškog područja. Među njima i dio onih koji su do jučer obrađivali polja i vinograde, a u akciji su postali ratnici pobjednici. Njihovo najjače oružje bilo je srce i ponos koji su osjećali za svoje Miljevce i Hrvatsku. Bili su ljudi ponosa i inicijative, a akciju oslobođanja miljevačkih sela branitelji i lokalno stanovništvo nazivaju i Miljevačkom olujom. U samo jednom danu život stanovnika sedam sela Miljevačkog platoa promijenio se iz temelja. Mogli su se vratiti u svoja razrušena i spaljena mesta te početi obnovu i novi život.

Sjćanja sudionika

**Robert
Mihaljević, vojnik
Diverzantskog voda
113. br HV-a, danas
umirovljeni satnik**

Mihaljević se sa 20 godina uključio u obranu Hrvatske i vrlo brzo odlučio je pristupiti diverzantima 113. brigade. Obuku uspješno svedala na području Omiša, a sjeća se kako su svi bili puni adrenalina, mladenačkog poleta i želje za izazovima koje mogu ostvariti kao diverzanti HV-a. "Obučavani smo za jako opasne i pogibeljne situacije. U nama je već tad bio ugrađen pobjedički duh, zajedništvo i energija koja nas je vodila u akcijama koje su vrlo brzo uslijedile. Najvažnije je bilo akciju uspješno provesti i sve to preživjeti jer su se sve odvijale u velikoj dubini područja koje bilo pod nadzorom neprijatelja. Bili smo generacijski bliski, razmišljali smo kako uvijek možemo dati više, a toliko smo se dobro poznavali i vjerovali jedni u druge da je bilo dovoljno pogledati se i znati što nam je činiti," iznosi Mihaljević te podsjeća na zanimljivost kako je jedna od tih grupa odmah nakon obuke na sinjskom području krajem 1991. na nekim desetak kilometara u dubini Osom pogodila transporter u kojem se, kako će kasnije saznati, nalazio Ratko Mladić. "Iako nisam sudjelovao u toj akciji, nego moji prijatelji, posebno je pamtim jer smo već tad Mladića gotovo riješili, no bio je rikoše. Tad je stvarno imao sreću, pobegao je, kao na reliju se prašilo iza njega," objašnjava Mihaljević.

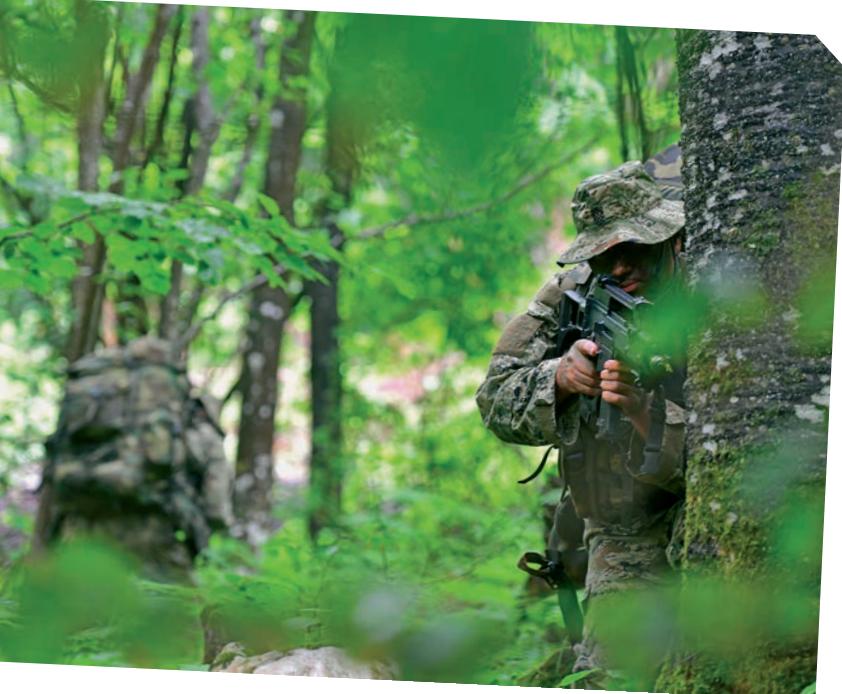
S obuke posebno pamti detalj kad bi u hodnji od desetak kilometara koja je prolazila i Omišem cijeli grad izišao na ulice i pozdravljao ih. "Mi smo uvijek pjevali domoljubne pjesme i bili pod punom ratnom opremom i naoružanjem, a svi bi nam davali podršku. Na licima sam mogao osjetiti njihov ponos, bili smo tad garda koja se rađa za pobjede," podsjeća Mihaljević. Nakon povratka s obuke Mihaljević s Diverzantskim vodom izvršava nekoliko akcija na privremeno okupiranom području, uglavnom Miljevaca i prominskih sela. Početkom ožujka 1992. sudjeluju u oslobođanju Nos Kalika, sela na Miljevačkom platou s kojeg je neprijatelj nadzirao Nacionalni park Krka i izvore Šibenika s kojeg se opskrbljivao Šibenik. "Akcija Nos Kalik briljantno je pripremljena. Pregazili smo Čikolu i zaskočili ih iza leda te i njih pregazili i potisnuli iz strateški važnog Nos Kalika," govori Mihaljević.

Nakon toga Mihaljević sudjeluje u najopasnijoj diverzantskoj akciji na području Stolova na Južnom bojištu. "I taj smo put ušli u dubinu neprijateljskih snaga nekih desetak kilometara, a riječ je o koti Ranče brdo. Tad se događa prvi kontakt s neprijateljskim snagama, čak su nas i pozdravili jer su mislili kako smo njihovi, no kad smo ugledali njihovih 4-5 parkiranih tenkova u blizini nije bilo nimalo ugodno. Ušli smo im u osinje gnjezdo, no uspješno smo se izvukli," iznosi Mihaljević.

Nakon najopasnije, slijedila je za Mihaljevića najznačajnija akcija u kojoj je sudjelovao. "Bez sumnje, Miljevci su bili za sve nas s ovog područja akcija za koju smo živjeli. Naša je grupa djelovala pod imenom Naranče, a još pred očima vidim sliku neprijatelja koji bježi prema Žitniću. Neka samo bježi, to smo prijeljkivali i doživjeli. Kako su pobjegli, nisu se više nikad ni vratili. Miljevci su naš ponos, a Naranče su i taj put bile na visini zadatka," ističe Mihaljević.

Praktički su za jedan školski sat potisnuli neprijatelja iz zaseoka Bašići-Kaočine, nakon čega su upućeni u Ključ kao ispomoć. "Tad je ranjen naš pripadnik i dragovoljac Halid Kopić, koji je kasnije umro od posljedica ranjavanja. Bio je hrabar ratnik," sjeća se Mihaljević.

Po Mihaljevićevu mišljenju, za uspjeh akcije Miljevci presudno je bilo kvalitetno provedeno izviđanje privremeno okupiranog područja. Bitno je naglasiti kako je 4. bojna 113. br bila iznimno motivirana postrojba, koju su popunjavali uglavnom mlađi ljudi s područja bivše Općine Drniš, iz Zagore, Promine, Petrova polja, drniških sela te dragovoljci s područja Kaštela. "Svi zapovjednici unutar postrojbe bili su najbolji od nas," zaključuje Mihaljević.

ZAVRŠENA VJEŽBA ISTAR 22

Tekst: OJI / Foto: Tomislav Brandt

Težišni ciljevi vježbe bili su izgradnja, uvezivanje i održivost obavještajne arhitekture s više obavještajnih lokacija, upravljanje obavještajnim zahtjevima i prikupljačkim kapacitetima sa zadaćom dostave obavještajnih informacija i proizvoda u stvarnom i bliskom stvarnom vremenu krajnjim korisnicima

OSRH

U organizaciji Obavještajne pukovnije GS OSRH od 6. do 15. lipnja 2022. na lokacijama vojnog poligona "Eugen Kvaternik" kod Slunja, u vojarni "Pukovnik Mirko Vuković" u Zemuniku Donjem i u vojarni "Satnik Josip Židarić" u Velikoj Buni provedena je vojna vježba ISTAR 22. Uz Obavještajnu pukovniju sudjelovale su postrojbe HKoV-a, HRZ-a i Obavještajne uprave GS OSRH.

Cilj vježbe bio je osigurati stvarne stožerne i obučne uvjete za rad Obavještajnog elementa potpore brigade, Vojno-obavještajnog modula (OP), ISTAR elemenata BGMP II i III (HKoV) s integriranim multidisciplinarnim sposobnostima koje kroz uzajamnu sinergiju osiguravaju kontinuirano pružanje pravodobnih obavještajnih informacija sukladno zapovjednikovim zahtjevima za kritične informacije i prioritetnim obavještajnim zahtjevima te osiguravaju neprekidnost u razvoju i održavanju situacijske svjesnosti tijekom procesa donošenja vojne odluke. Težišni ciljevi bili su izgradnja, uvezivanje i održivost obavještajne arhitekture s više obavještajnih lokacija, upravljanje obavještajnim zahtjevima i prikupljačkim kapacitetima sa zadaćom dostave obavještajnih informacija i proizvoda u bliskom vremenu krajnjim korisnicima.

Vježba je provedena u dvije faze. Tijekom prve faze provedena je integracijska obuka gdje se na temelju operativne zapovijedi nadređenog zapovjedništva vježbe provodio prijam operativne zapovijedi na nižim razinama i planiranje obavještajnog djelovanja na operativnoj i taktičkoj razini. U drugoj je fazi naglasak bio na usmjeravanju prikupljanja, obrade i raspodjele obavještajnih informacija, stvaranju obavještajne slike i situacijske svjesnosti o sposobnostima i namjerama protivnika u području operacije i području obavještajne odgovornosti u potpori donošenja zapovjednikove odluke. Ostvareni su svi ciljevi vježbe, a združenim obavještajnim djelovanjem osigurane su pravodobne obavještajne informacije zapovjedniku operacije tijekom procesa donošenja vojne odluke. Bitno je napomenuti kako je omogućena implementacija i razvoj Cilja sposobnosti sukladno NATO-ovo doktrini – L 7201 i E 7203 N-JSIR u okviru Obavještajne pukovnije i u postrojbama vojnoobavještajnog roda OSRH.

RATNA MORNARICA

Temelj razvoja nove talijanske klase dobro je poznat njemački projekt, no za njegovu nadogradnju bit će zadužena tvrtka Fincantieri

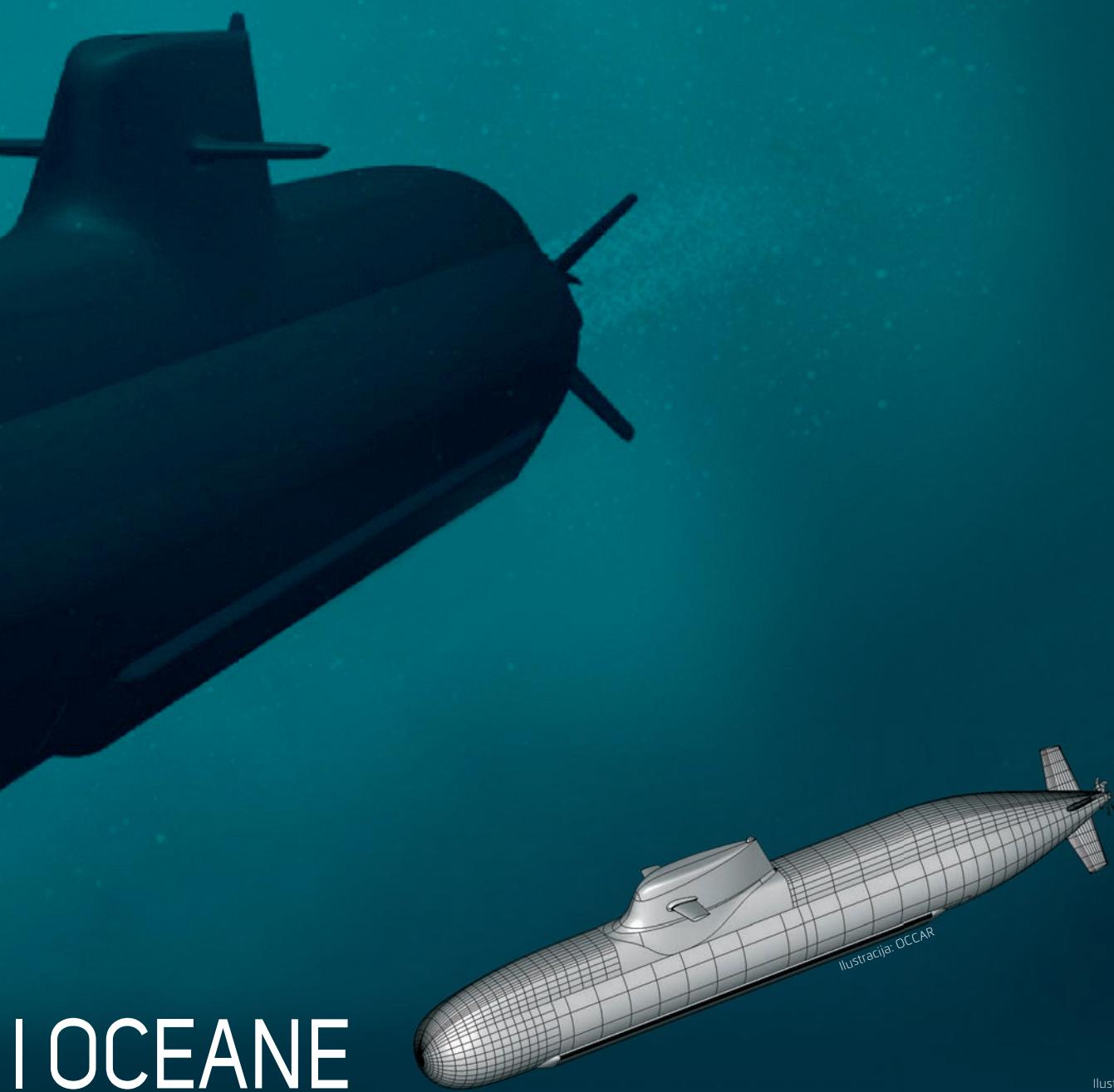
U212 NFS PODMORNICA ZA SREDOZEMLJE

Iako je Njemačka bila i danas je najveći graditelj podmornica na klasični pogon na svijetu, njezina je mornarica u prvim godinama XXI. stoljeća spala na dvije zastarjele podmornice Type 205. One su bile namjenski projektirane za djelovanje u Baltiku, no u uvjetima raspada SSSR-a i Varšavskog pakta proračuni za oružane snage širom Europe drastično su se smanjivali. Ministarstvo obrane Njemačke stoga nije smatralo potrebnim trošiti sve manja proračunska sredstva na razvoj i gradnju novih podmornica. To prije jer su narudžbe stranih kupaca za podmornice Type 209 redovito stizale

TEKST
Mario Galic

i držale popunjene kapacitete njemačke vojne brodogradnje. Međutim, takva je politika (ne)razvoja dovela do stanja da je njemačka mornarica 2003. godine otpisala svoju predzadnju podmornicu iz klase Type 205 (U 11) te ostala samo na jednoj, čiji je otpis bio planiran za 2005. godinu. Istodobno, u tadašnjoj geopolitičkoj situaciji njemačkoj mornarici više nisu trebale male podmornice za Baltik na kojem je širenjem NATO-a na Poljsku, Latviju, Litvu i Estoniju bitno promijenjen odnos snaga. Željeli su znatno veće i potentnije podmornice za djelovanje na oceanima.

Osim toga, najvažnije je bilo da tehnologija primjenjena na novoj klasi bude osnova za nastavak uspješne prodaje stranim kupcima. Bez obzira na stalno ulaganje u modernizaciju i povećanje istisnine novih izvedenica Type 209, taj je tip podmornice početkom XXI. st. ubrzano zastarjevao. Stoga je trebalo razviti novi tip isključivo namijenjen izvozu.

I OCEANE

Podijeliti troškove razvoja tehnologija i tehničkih rješenja na dva projekta, domaći i izvozni, činilo se racionalnom odlukom.

U takvim je okolnostima nastao projekt Type 212. Značio je relativno veliku podmornicu sposobnu za dulja djelovanja i s puno najsvremenijih tehničkih rješenja. Programu se 1996. pridružila Italija, koja je imala neke specifične zahtjeve, pa je novi projekt označen kao Type 212A.

UGOVOR S KONZORCIJEM

Ministarstvo obrane Njemačke, suočeno s opasnošću da 2005. više neće

Izgled novih talijanskih podmornica zasad se može vidjeti samo okvirno. Nadzor projektiranja i gradnje dodijeljen je europskoj Organizaciji za združeni razvoj naoružanja (OCCAR). Primopredaja prvog plovila planirana je najkasnije za 2027. godinu

imati niti jednu operativnu podmornicu, još 1998. naručilo je prvu podmornicu U 31 (njemačka mornarica nikad ne imenuje podmornice). Ugovor je potpisani s konzorcijem dvaju brodogradilišta: HDW-a (Howaldtswerke-Deutsche Werft) i Thyssen Nordseewerkea, te je predviđao gradnju četiriju podmornica. Ministarstvo obrane Italije naručilo je te godine od Fincantierija dvije podmornice. U 31 porinut je 20. ožujka 2002., a primopredaja je obavljena 19. listopada 2005., s tim da je zadnja podmornica Type 205 povučena iz operativne uporabe nešto ranije, tj. 21. lipnja 2005. Prva talijanska podmornica, Salvatore Todaro, porinuta je 6. studenog 2003., a primopredaja je obavljena 29. veljače 2006. Njemačka mornarica uvela je do 2016. u operativnu uporabu šest podmornica Type 212A (od U 31 do U 36), te nema planove za nastavak gradnje. S druge strane Jadrana, talijanska mornarica dosad je u operativnu uporabu uvela četiri

RATNA MORNARICA

podmornice klase koju naziva Todaro. To su Salvatore Todaro (S526), Scirè (S527), Pietro Venuti (S528) i Romeo Romei (S529). Kako su donedavno u operativnoj uporabi bile četiri podmornice klase Nazario Sauro, to je bilo dosta dovoljno za talijanske potrebe. Četiri preostale podmornice klase Sauro izgrađene su krajem 1980-ih i početkom 1990-ih te su na samom kraju operativne uporabe. Ministarstvo obrane Italije odlučilo je stoga zamjeniti ih novim podmornicama, ali ne Type 212A, već znatno poboljšanim U212 Near Future Submarine (NFS). Zasad je odobrena gradnja dviju, no najave govore da će na kraju izgraditi četiri. Kobilica za prvu podmornicu U212 NFS položena je 11. siječnja 2022., a primopredaja talijanskoj mornarici planirana je najkasnije za 2027. godinu.

Istdobno s razvojem Typea 212A, tvrtka ThyssenKrupp Marine Systems, koja je u međuvremenu objedinila velik dio njemačke vojne brodogradnje, razvijala je i projekt Type 214. On je isključivo namijenjen izvozu, no temelji se na tehnologijama i tehničkim rješenjima primjenjenim na Typeu 212A. Najveća je razlika u tome što je Type 214 projektiran da bude što prilagodljiviji potrebama kupca.

BOLJI ČELIK – DUBLJI ZARON

Kako se vidi po oznaci, kao temelj za razvoj U212 NFS poslužio je znatno nadograđen i poboljšan projekt Type 212A. Pritom se mora naglasiti da je i osnovni projekt Type 212A još uvijek suvremena podmornica.

Zasad je odobrena gradnja dviju podmornica, no prema najavama Italija će na kraju izgraditi četiri

Prizor s ceremonije polaganja kobilice za prvu podmornicu U212 NFS, održane 11. siječnja 2022. u Fincantieriju brodogradilištu Muggiano

Foto: OCCAR

Prvotni planovi projekta Type 212A predviđali su gradnju trupa od čelika HY-80, no tehnologija proizvodnje čelika i njegove obrade do sredine 1990-ih jako je napredovala. Stoga je odlučeno da će se napraviti od HY-100, a zahvaljujući tomu znatno je povećana dubina zarona. Radna dubina zarona službeno je 250, no većina izvora spominje da je stvarna oko 400 metara. Specifičnost ugradnje AIP pogona s gorivnim člancima uvjetovala je dvotrupnu konstrukciju. Oblik unutarnjeg trupa je neobičan: na pramčanom je dijelu širi te se sužava iza zapovjednog tornja. U prednjem širem dijelu nalaze se tri palube. U pramčanom dijelu najgornje palube nalazi se prostor za smještaj posade. Ispod njega je, na drugoj palubi, prostor za naoružanje, a još ispod, na trećoj, akumulatori. Zapovjedno sjedište na prvoj je palubi ispod zapovjednog tornja. AIP postrojenje smješteno je između središnjeg dijela podmornice i strojarnice. Unutarnji trup morao je biti sužen kako bi se našao prostor za smještaj spremnika goriva potrebnih za AIP pogon. Spremniči tekućeg kisika s gornje su strane podmornice, između unutarnjeg i vanjskog čvrstog trupa. Spremniči za vodik s donje su strane podmornice, iznad kobilice.

Type 212A kao AIP pogon rabi gorivne članke koje je razvila tvrtka Siemens. Na podmornicama U 31 i Todaro (S526) te Scirè (S527) ugrađen je prvotni sustav koji se sastoji od čak devet modula s gorivnim člancima pojedinačne snage 40 kW, tako da je ukupna snaga 360 kW. Na ostalim podmornicama (označene kao druga serija) ugrađen je napredniji sustav koji rabi samo dva gorivna članka. Kako je njihova pojedinačna snaga 120 kW, ukupna snaga proizvedene električne energije je 240 kW. Zbog toga podmornice prve

Foto: Bundeswehr / Jana Neumann

serije mogu s napajanjem isključivo električnom energijom iz AIP pogona održavati brzinu krstarenja u zaronu od solidnih osam čvorova. Podmornice druge serije zbog slabijeg pogona i veće istisnine mogu održavati brzinu krstarenja u zaronu s električnom energijom iz AIP-a od šest čvorova. Kako je optimalna brzina krstarenja četiri čvora, to i nije toliko bitno.

Kako bi se omogućilo djelovanje u plitkim vodama Baltika i Sredozemlja, ugrađena su kormila X konfiguracije. Zahvaljujući tomu, podmornice klase Todaro mogu djelovati u moru koje je duboko tek 17 metara. To je odličan podatak za podmornicu koja je mijereći od kobilice do vrha zapovjednog tornja visoka 11,5 metara. Kako bi se poboljšalo upravljanje

Časnik njemačke mornarice na podmornici U 31, prvoj iz serije Type 212A. U pozadini je spasilački tegljač Fehmarn

Večera u blagovaonici podmornice U 34. Zbog potpune automatizacije, U212 NFS imat će samo 29 članova posade

pri vrlo malim brzinama, na zapovjedni toranj ugrađen je par hidroplana.

DOPLOV ISPRED SNAGE

Dok su prve četiri podmornice klase Todaro izgrađene po njemačkom projektu s njemačkim sustavima, dvije podmornice U212 NFS projekt su talijanske tvrtke Fincantieri. Nadzor projektiranja i gradnje dodijeljen je europskoj Organizaciji za zdrženi razvoj naoružanja (Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement – OCCAR). Kako je za gradnju prvih dviju podmornica U212 NFS odobreno 1,35 milijardi eura, glavna je zadaca OCCAR-a praćenje troškova i sprečavanje njihova povećanja. Uz gradnju dviju podmornica u brodogradilištu Fincantieri Muggiano u La Speziji, Fincantieri mora projektirati i izgraditi i središte za obuku posade. Zasad se zna da će nove talijanske podmornice imati poboljšani AIP pogon. Pritom mu neće biti povećana snaga, već autonomnost (doplov). Talijanski stručni mediji navode da podmornice opremljene AIP pogonom većinu vremena tijekom zadaće provedu ploveći malim i vrlo malim brzinama. Stoga povećanje snage ne bi bilo racionalno, ali povećanje autonomnosti itekako bi. Zanimljivo je da pritom tvrde da na Sredozemlju poboljšani AIP pogon ima jednake ili bolje odlike i od nuklearnog. To se namjerava postići i ugradnjom najsvremenijih litij-željezo-fosfatnih baterija. U usporedbi s litij-ionskim ili litij-polimernim baterijama, one nude bolje odlike kad su potrebna kratka vremena punjenja, mala masa, vrlo malo efekta memorije i visoka stabilnost ciklusa uz nešto nižu gustoću energije. Nešto manji kapacitet punjenja nadomešta se znatno većom sigurnošću uporabe u odnosu na litij-ionske i litij-polimerske baterije. Podmornice Type 212A u zaronu pri brzini krstarenja od četiri čvora imaju doplov od 250 nautičkih milja (460 km). To zasigurno nije usporedivo s podmornicama na nuklearni pogon, čiji je doplov ograničen samo izdržljivošću posade. Može se očekivati da će U212 NFS dobiti toliko poboljšan AIP pogon da će im možda omogućiti autonomiju u zaronu pri brzini od če-

Foto: Bundeswehr / Jonas Weber

RATNA MORNARICA

Foto: Leonardo

tiri čvora od čak 500 nautičkih milja (925 km). S takvom bi se autonomijom u zaronu U212 NFS u uvjetima djelovanja na Sredozemlju stvarno mogle uspoređivati s podmornicama na nuklearni pogon.

(NE)POZNATI PODACI

U odnosu na izvorni U212A, nove U212 NFS bit će nešto dulje (59 prema 56 m) te će imati i veću istisninu (površinska 1570 prema 1450 t). Veća duljina značit će, među ostalim, i više prostora za AIP pogon s gorivnim člancima, prije svega za spremnike kisika i vodika.

Nadzor i upravljanje podmornicom bit će gotovo potpuno automatizirani. Zbog toga će broj članova posade biti tek 29. Zanimljivo je da će kao osnova za razvoj te automatizacije poslužiti nadzorni sustav s brodova klase Thaon di Revel, poznatijih kao višenamjenska odobalna ophodna

Ukrcavanje torpeda Black Shark na podmornicu. U212 NFS bit će opremljene naprednom (Advanced) inačicom tog oružja

plovila (Pattugliatore Polivalente d'Altura – PPA). OCCAR je objavio da će umjesto norveškog nadzorno-zapovjednog sustava Kongsberg MSI-91, ugrađenog na klasu Todaro, U212 NFS dobiti suvremeniji sustav tvrtke Leonardo. Temeljit će se na SADOC sustavu koji se ugrađuje u brodove talijanske mornarice. Tvrtka navodi da je SADOC najsvremeniji i da njegova otvorena arhitektura omogućava jednostavnu i brzu nadogradnju te prilagodljivost širokom spektru namjena.

Ceremonija podizanja zastave na podmornici Pietro Venuti (S528) u povodu Dana Talijanske ratne mornarice

Foto: Ministero della Difesa

TYPE 214 – VELIKI IZVOZNI USPJEH

Jedan je od važnijih razloga razvoja Type 212 bila izvozna promocija njemačkih tehnoloških rješenja namijenjenih uporabi na podmornicama. To se prije svega odnosilo na AIP sustav gorivnih članaka. Zahvaljujući projektu Type 209, koji su zajednički razvili projektni zavod Ingenieur Kontor Lübeck (IKL) i HDW, Njemačka je postala najveći proizvođač i izvoznik podmornica na klasični pogon. Od 1971. pa do 2008. u 13 je ratnih mornarica isporučena 61 podmornica Type 209 u čak pet izvedenica (Type 209/1100, 1200, 1300, 1400 i 1500). Bez obzira na stalna poboljšanja, početkom XXI. st. projekt Type 209 već je bio zastario.

Zbog toga je na osnovi Typea 212 pokrenut Type 214, isključivo namijenjen izvozu. Iako su oba projekta vrlo slična, nisu identična, jer je Type 214 veća podmornica s naprednjim AIP sustavom. Podmornice Type 214 veličinom su prilagodene za djelovanje na otvorenim morima. Projekt je, kao i u slučaju Typea 209, otpočetka napravljen tako da se podmornica lako može prilagoditi specifičnim zahtjevima kupca, prije svega ugradnjom sonarnih i nadzorno-zapovjednih sustava te naoružanja.

Prvi naručitelj bila je Grčka, koja je u veljači 2000. s HDW-om potpisala ugovor o gradnji triju podmornica Type 214HN. Ugovor je predviđao gradnju prve u Njemačkoj, a preostalih u Grčkoj. Grčka je u lipnju 2002. naručila još jednu. Nakon različitih problema u poslovnim odnosima potpisnika ugovora, zadnje dvije podmornice, S 122 Matrozos i S 123 Katsonis, preuzete su od brodogradilišta Skaramangas tek u lipnju 2016.

Drugi naručitelj bila je Južna Koreja, čije je Ministarstvo obrane prije odluke o kupnji njemačkih podmornica razmišljalo o nabavi triju ruskih rabljenih podmornica klase Kilo (636) kao dijelu otplate državnog duga od 1,75 milijardi dolara. Nakon što je mornarica zaključila da podmornice ne zadovoljavaju kvalitetom, pokrenut je novi postupak odabira. U uži izbor ušle su francuske Scorpène i Type 214. Budući da su južnokorejska brodogradilišta već gradila podmornice Type 209, nikoga nije iznenadilo da je odabran Type 214. Svih je devet podmornica do 2020. izgrađeno u južnokorejskim brodogradilištima.

Portugal je 2005. naručio dvije podmornice Type 214 kako bi zamijenio tri iz klase Albacora izgradene krajem 1960-ih. Četvrta iz potonje klase još je 1975. prodana Pakistanu. Primopredaja podmornice S 160 Tridente obavljena je u svibnju 2010., a S 161 Arpão u travnju 2011.

Foto: US Embassy Lisbon Portugal

Podmornica NRP Arpão (S 161) jedna je od dviju Type 214 kojima raspolaže portugalska mornarica

Turska je još 2009. potpisala prvi ugovor o transferu tehnologije za gradnju podmornica Type 214TN, s planom da prva bude isporučena 2014. godine. Zbog problema s plaćanjem, ugovor je otkazan te je 2016. potpisani novi, s rokom isporuke prve podmornice 2020. godine. Svih šest podmornica Type 214TN (klasa Piri Reis) gradit će se u turskom brodogradilištu Gölcük Donanma Tersanesi. Ministarstvo obrane navodi da će podmornice biti 80 posto turski proizvod (jedino će se pogonski sustav uvesti iz Njemačke). Prva od šest podmornica, TCG Piri Reis (S-331), porinuta je u prosincu 2019. Do danas je počela izgradnja još pet preostalih: TCG Hızır Reis (S-331), TCG Murat Reis (S-332), TCG Aydin Reis (S-333), TCG Seydi Ali Reis (S-334) i TCG Selman Reis (S-335). Tvrtka HDW očekuje da će s povećanjem otpisa starih podmornica Type 209 pristizati i nove narudžbe za Type 2014. Kao najvjerojatniji naručitelj spominjala se Indonezija, no tamošnje Ministarstvo obrane odlučilo se za južnokorejske podmornice klase Improved Chang Bogo.

Podmornice Type 214 izgrađene su od čelika YH-100 čija je granica istezanja 876 N/mm², a granica razvlačenja 786,8 N/mm². U praksi to znači da podmornice napravljene od njega mogu izdržati opterećenje od 40,18 bara koje djeluje na trup na dubini od 400 metara.

Type 214 ima površinsku istisninu od 1842, a u zaronu od 2020 t. Duga je 67,9 m, širine 6,3 i gaza 6 m. Pogonski sustav sastoji se od dva dizelska motora pojedinačne snage 3960 kW (5310,44 KS), dva elektrogeneratora Piller Ntb56.40-10 pojedinačne snage 970 kW, elektromotora Siemens Permasyn snage 2,85 MW (3822 KS) te AIP sustava Siemens BZM120 (2 x 120 kW).

Kako AIP pogon s gorivnim člancima nije osjetljiv na vanjske tlakove, podmornice Type 214 mogu ploviti u tihom režimu i na velikim dubinama. Kako im AIP pogon omogućuje da ostanu u zaronu do 21 dan bez potrebe za dopunom akumulatora, vrlo su opasan protivnik. Najveća brzina u zaronu pri uporabi električne energije isključivo iz gorivnih članaka iznosi šest čvorova. Vršna brzina u zaronu pri uporabi baterija veća je od 20 čvorova.

Od osam torpednih cijevi, četiri su osposobljene za ispaljivanje kapsula s protubrodskim vođenim projektilima UGM.84 SubHarpoo. Torpedno naoružanje ovisi o želji kupca, isto kao i sonarni te nadzorno-zapovjedni sustavi. Za Type 214 tvrtka Atlas Elektronik razvila je integrirani borbeni sustav Integrated Sensor Underwater System 100 (ISUS) koji objedinjava sve podatke s brodskih senzora te operaterima pruža potpunu taktičku sliku. Sustavom se upravlja preko pet višenamjenskih konzola. Osim što konzole prikazuju položaj podmornice i otkrivene ciljeve, s njih se mogu navoditi i torpedi. Sustav je visokoautomatiziran, tako da smanjuje opterećenje operatera. Atlas Elektronik uz ISUS 100 nudi svoje aktivne i pasivne sonare, no kako je otvorene arhitekture moguća je uporaba sonara drugih proizvođača.

Foto: Presidency of the Republic of Türkiye

Prva od šest turskih podmornica klase Piri Reis porinuta je u prosincu 2019. Do danas je počela izgradnja još pet preostalih

Svečanost porinuća
singapurske podmornice
Invincible u Thysenkruppovu
brodogradilištu u Kielu

Foto: Government of Singapore / MINDEF Singapore

OD AUSTRALIJE DO SINGAPURA

ThyssenKrupp Marine Systems razvio je projekt Type 216 za natječaj odabiru nove australiske podmornice. Međutim, pobijedio je francuski prijedlog Shortfin Barracuda Block 1A, od kojeg je Australija u međuvremenu odustala kako bi sa Sjedinjenim Američkim Državama i Ujedinjenim Kraljevstvom razvila novu klasu podmornica na nuklearni pogon. Usprkos neuspjehu na australskom odabiru, Type 216 nije propao kao projekt, to prije jer se radi o suvremenoj podmornici koja je po odlikama još bolja od Typea 214. Na njegovim je osnovama za singapursku mornaricu razvijena potkласa Type 218SG.

Kako bi zadovoljila australске zahtjeve, podmornica je imala duljinu od 89 metara i površinsku istisninu od oko 4000 tona. Pri površinskoj vožnji od deset čvorova doplov joj je bio 10 400 nautičkih milja, a autonomija 80 dana. Zbog povećanih spremnika goriva autonomija na AIP pogonu joj je 28 dana. Povećanje istisnine uvjetovalo je ugradnju četiri modula gorivnih članaka PEM FC koji zajedno daju 480 kW. Dodatna električna energija sklapa se u litij-ionskim baterijama tvrtke

ThyssenKrupp Marine Systems. Broj torpednih cijevi smanjen je na šest, no zato je borbeni komplet povećan na 18 teških vodenih torpeda. Podmornice su opremljene i vertikalnim lanserima za krstareće projektili. Zbog vrlo visokog stupnja automatizacije, broj članova posade ostao je 33. S obzirom na veličinu podmornice, posada bi imala dobar komfor. Osiguran je i smještaj za 16 pripadnika specijalnih snaga.

Projekt Type 218SG (klasa Invincible) napravljen je prema zahtjevima singapurske mornarice, a kao zamjena za podmornice klase Challenger i допuna klasi Archer. Po odlikama je između Typea 214 i Typea 216. Duljina podmornice je oko 70, a širina 6,3 m. Površinska istisnina je 2000, a u zaronu 2200 t. Kako su tek nešto veće od Typea 214, dobit će njegov pogonski sustav, uključujući dva AIP Siemens BZM120 modula gorivnih članaka. Veći trup omogućava ugradnju nešto većih spremnika goriva pa će autonomija na AIP pogonu biti čak 42 dana. Kako bi mogla sigurnije djelovati u plitkim vodama, imat će kormila X konfiguracije.

Naoružanje se sastoji od osam torpednih uredaja promjera 533 mm. Zanimljivo je da će se uz teške torpede iz njih moći lansirati i krstareći projektili Tomahawk. Na taj će način podmornice klase Invincible biti i oružje odvraćanja. Singapurska ratna mornarica odabrala je za protubrodske zadaće projektil Naval Strike Missile (NSM) norveškog Kongsberga.

Dio sustava isporučit će singapurska tvrtka ST Electronics. Najviši stupanj automatizacije omogućit će smanjenje broja članova posade na 28. Činjenica da se Ministarstvo obrane Singapura nije odlučilo za kupnju već gotove Type 214, nego za puno skuplju opciju potpuno novog projekta, izazvala je pozornost analitičara. To je napravljeno s ciljem da se podmornica što više prilagodi specifičnim potrebama singapurske mornarice. Na kraju je Singapur 2013. naručio dvije podmornice Type 218SC, a zatim 2017. još dvije.

Prva podmornica, RSS Invincible, porinuta je 18. veljače 2019. Prvotni rok isporuke bio je predviđen za 2021., no odgoden je za 2022.

Tradicionalni periskop bit će zamijenjen elektrooptičkim sustavom koji će sliku morske površine prikazivati na zaslonima nadzorno-zapovjednog sustava. Zahvaljujući tomu cijeli će periskop biti smješten u zapovjedni toranj podmornice, tj. neće ulaziti u čvrsti trup.

OCCAR zasad ne otkriva koji će se novi sustavi još ugraditi, već samo da će Todarov sonarni sustav STN Atlas Elektronik DBQS-40, radar Kelvin Hughes Type 1007, sustav za elektroničko djelovanje EADS FL 1800U ESM biti zamijenjeni suvremenijim. Sonarne sustave isporučit će njemačka tvrtka ELAC Sonar. OCCAR nije specificirao koji će biti ugrađen na podmornice, no na stranicama tvrtke kao najsvremeniji proizvod navodi se Sphere. Riječ je o modularnom sustavu koji se, po tvrdnjama proizvođača, lako prilagođava različitim namjenama – od ugradnje u podmornice do uporabe na lovčima mina. Izvedenica Spherea za ugradnju na podmornice je Kaleidoscope 2.0, no konkretnih podataka o njemu nema. U212 NFS zasigurno će biti opremljene pasivnim tegljenim sonarom jer je on postao standard za sve najsvremenije podmornice.

Leonardo će isporučiti SATCOM (pokrata od satellite communication) sustav te podatkovne veze Link 11/16 s pripremom za ugradnju Linka 22. Tvrta Elettronica Italia isporučit će sustave Radar Electronic Support Measurement (RESM) i Communications Electronic Support Measures (CESM).

ZAŠTO NOVI PODTIP?

Konfiguracija naoružanja U212 NFS ostat će kao na U212A – šest torpednih cijevi promjera 533 mm s borbenim kompletom od 13 teških vođenih torpeda ili do 24 morske mine. Međutim, umjesto njemačkim Atlas Elektronik DM2A4 Seehecht, U212 NFS bit će naoružane talijanskim teškim torpedima Leonardo Black Shark Advanced. Na službenim stranicama Leonardo Electronicsa navedeno je puno toga, ali ne i taktičko-tehničke značajke Black Sharka. Neslužbeni izvori navode da je duljina torpeda 6,3 metra. Nema podatka o najvećoj masi, tek da je masa bojne glave 250 kg. Najveća brzina procijenjena je na 50 čvorova, a domet na 50 kilometara. Nema podataka o dometu pri vršnoj brzini, ali ni o brzini pri najvećem dometu. Torpedo ima pasivno / aktivni sonarni sustav samonavođenja te vođenje žicom (uobičajeno rješenje kod teških torpeda). Uz oružje stoji napomena da je prilagođeno za djelovanja od vrlo plitkih voda do vrlo velikih dubina.

OCCAR navodi da će torpedne cijevi na U212 NFS biti prilagođene i za lansiranje krstarečih projektila. Ne spominju tip, no najizgledniji je MdCN-NCM (Missile De Croisière Naval – Naval Cruise Missile) tvrtke MBDA. Kao osnova za njegov razvoj poslužio je projektil Storm Shadow/SCALP EG (Système de Croisière Autonome à Longue Portée). MdCN-NCM ima duljinu od 6,5 m te promjer 500 mm. Masa u trenutku lansiranja iznosi 1400 kilograma. Projektil se iz torpedne cijevi ispaljuje unutar kanistra promjera 533 mm i duljine sedam metara. Kanistar je opremljen raketnim motorom koji ga izbacuje iz mora, nakon čega se odvaja od projektila te se rasklapaju krila. MdCN-NCM pokreće se turbomlaznim motorom Turbomeca Microturbo TR50 potiska 3,4 kN. Različiti izvori navode domete od 250 do više od 1000 kilometara. Nema

Foto: MBDA / Thierry Wurtz / Christian Mothoberger

Vjerojatan izbor
krstarečih projektila
bit će MdCN-NCM
tvrtke MBDA

Konfiguracija
naoružanja
U212 NFS
ostat će
jednaka onoj
na U212A

podatka o masi i vrsti bojne glave. Spomenuli smo da su podmornice Type 212A među najsvremenijim podmornicama s AIP pogonom na svijetu. Zbog čega su onda talijanska mornarica i Ministarstvo obrane odlučili razviti novi podtip? Prvi je razlog potreba za zamjenom starih podmornica klase Nazario Sauro koje se moraju rashodovati. Preostale četiri podmornice klase Sauro mogле su biti nadomještene trima ili četirima podmornicama U212A. Međutim, talijanska mornarica želi dvije (uz najavu narudžbe za još dvije) podmornice koje će biti optimizirane za djelovanje na prostranstvima Sredozemlja, ali i oceana. Prema njihovoj procjeni, U212A nije dovoljno opremljena za te zadaće.

PETA DIMENZIJA RATOVANJA

Vojske određenih nacija
odavno su postale
moćnije od drugih u
četiri dimenzije ratovanja
(kopno, more, zrak,
svemir). Kad je u pitanju
peta, najnovija, omjer
snaga može biti potpuno
drugačiji

KIBERNETIČKA SIGURNOST

NAPADI I NAPADAČI

Što je kibernetička sigurnost? Iako se odgovor na to pitanje može činiti jednostavnim, u praksi to i nije tako. Odgovori se mogu uvelike razlikovati, čak i među odjelima iste tvrtke, različitim organizacijama itd. Primjerice, za pojedince kibernetička sigurnost može značiti da njihovi osobni podaci nisu dostupni nikomu osim njima samima (i drugima koje su ovlastili) te da njihova računala rade ispravno. Za vlasnike malih poduzeća ona može uključivati sigurnost podataka o kreditnim karticama. Za davatelje internetskih usluga ona može značiti zaštitu podatkovnih centara u kojima se nalaze brojni poslužitelji. A za vladu može uključivati uspostavljanje različitih klasifikacija podataka, svake sa svojim skupom povezanih zakona, postupaka i tehnologija.

TEKST
Vladimir Štimac

Tehnički gledano, kibernetička sigurnost podskup je informacijske sigurnosti, koju članak 2. Zakona o informacijskoj sigurnosti (Narodne novine, broj 79/07) definira na sljedeći način: "Informacijska sigurnost je stanje povjerljivosti, cijelovitosti i raspoloživosti podataka, koje se postiže primjenom propisanih mjera i standarda informacijske sigurnosti te organizacijskom podrškom za poslove planiranja, provedbe, provjere i dorade mjera i standarda."

PREMJEŠTANJE OSJETLJIVIH PODATAKA

Informacijska sigurnost obuhvaća sigurnost svih oblika podataka (na primjer, osiguranje papirnatih dokumenata, odgovarajućih spremnika u kojima se čuvaju klasificirani dokumenti itd.), dok se kibernetička sigurnost bavi isključivo kibernetičkim prostorom. Zapiše li netko lozinku na papir i ostavi ga na stolu (umjesto da ga stavi u odgovarajući spremnik), prekršio je načelo informacijske, a ne kibernetičke sigurnosti iako njegove radnje mogu imati ozbiljne posljedice za kibernetičku sigurnost.

Prelazak s pisane komunikacije na elektroničku premjestio je goleme količine osjetljivih informacija na računalne poslužite-

Foto: US Army Cyber Command / Spc. Matthew Pous

lje povezane s internetom. Osim toga, i prelazak s filma na digitalnu fotografiju i video znatno je povećao važnost kibernetičke sigurnosti. Najznačajniji tehnološki napredak vezano uz utjecaj na kibernetičku sigurnost bio je dolazak internetske ere. Prije samo nekoliko desetljeća bilo je nezamislivo da bi hakeri iz cijelog svijeta mogli posjetiti posao, manipulirati izborima ili ukrasti velik novac. Povezivanje s internetom stvorilo je stanoviti rizik, ali u početku vatrozid (*firewall*) nije dopuštao zaposlenicima izvan organizacije započinjanje komunikacije s onima unutar nje pa je većina internih sustava ostala relativno izolirana. Razvoj e-trgovine i e-bankarstva značio je da su određeni sustavi morali postati dostupni iz vanjskog svijeta. Tehnologije daljinskog pristupa, počevši

Pripadnik Američke kopnene vojske upisuje podatke u prijenosno računalo na terenskoj vježbi elektroničkog ratovanja na poligonu Grafenwöhr u Njemačkoj

ukusima. Većina ljudi nije svjesna toga koliko informacija o njima živi na uređajima povezanim s internetom i koliko se drugih informacija o njima može ekstrapolirati iz prethodno navedenih podataka. Internet je, povezivanjem gotovo cijelog svijeta, omogućio dotad nezamislivo – npr. da američka tvrtka koristi pozivni centar u Indiji ili tvrtku za razvoj softvera na drugom kraju svijeta. No, važno je dodati da je takav način poslovanja povezan s velikim rizicima za kibernetičku sigurnost. Velike količine informacija na internetu omogućuju da i vlade na neki način nadziru vlastite građane. Kako sve više poslovnih, osobnih i društvenih aktivnosti ostavlja za sobom digitalne otiske, vlade imaju lak pristup puno većoj količini informacija o svojim potencijalnim obaveštajnim ciljevima. Nema sumnje da neke vlade već rade upravo to. Ne tako davno uplitivanje jedne nacije u izbore druge, pogotovo većih razmjera, bilo je vrlo rijetko. Takvo je uplitivanje postojalo, ali provođenje važnih kampanja bilo je skupo i zahtjevalo je puno resursa, a učinci takvih napora često su bili prilično mali. Danas se situacija promjenila. Dezinformacije se mogu vrlo lako širiti putem društvenih mreža i to uz iznimno nisku cijenu. One se mogu koristiti i kako bi potaknule

od usluga kao što su Outlook Web Access i svojedobno pcAnywhere, sve do VPN-a (*Virtual Private Network*), potpuno su promijenile situaciju. Dolazak pametnih uređaja i interneta stvari (*Internet of Things – IoT*), tj. uređaja koji nisu tradicionalna računala, ali povezani su s internetom, znači da se uređaji koji se ne mogu hakirati brzo zamjenjuju onima koje hakeri potencijalno mogu kontrolirati. Povezivanjem velikih količina informacija (*Big Data*), primjerice o ljudima koji rade za organizaciju, kriminalac može lakše nego prije identificirati idealne metode društvenog inženjeringa za upad u organizaciju ili locirati i iskoristiti moguće ranjivosti u njezinoj infrastrukturi. Važno je naglasiti da je tehnološki napredak iznimno bitan za kibernetičku sigurnost i to na način da se neprekidno mora ulagati u sigurnosnu opremu, razvijati potrebne procedure i, što je najvažnije, edukaciju djelatnika odgovornih za kibernetičku sigurnost.

JESMO LI SVJESNI?

Društvene mreže transformirale su svijet informacija – ljudi su se navikli dijeliti puno više podataka o sebi nego ikad prije, i to s puno brojnijom publikom. Danas je lakše nego ikad saznati koje tehnologije primjenjuje određena tvrtka i u koje svrhe, otkriti raspored putovanja zaposlenika i doći do njihova mišljenja o različitim temama i

PETA DIMENZIJA RATOVANJA

Foto: NATO CCDCOE

građansko nezadovoljstvo ili proširile neprijateljstvo među etničkim i vjerskim skupinama. Kad bi internetsko glasanje postalo uobičajena praksa, nije teško zamisliti da bi se mogućnost manipulacije glasanjem koju bi provodile strane vlade, kriminalci, pa čak i političke stranke unutar nacionalnog glasačkog sustava, iznimno povećala. Prije desetak godina Sjedinjene Američke Države nisu smatralе računalne sustave povezane s izborima kritičnom infrastrukturom i nisu izravno osigurale federalna sredstva za osiguranje takvih sustava. Danas većina ljudi shvaćа da je potreba za kibernetičkom sigurnošću u takvim područjima iznimno važna. Još jedan aspekt kibernetičke sigurnosti povezan je s međunarodnim sankcijama nametnutim određenim zemljama. One bi mogle koristiti kibernetički kriminal različitih oblika kako bi zaobišle sankcije. Na primjer, postoje informacije da je Sjeverna Koreja proširila zlonamjerni softver koji *rudari* kriptovalute u korist države.

Locked Shields,
najveća NATO-ova
vježba kibernetičke
obrane, redovito
se održava u
NATO-ovu
Središtu izvrsnosti
za kibernetičku
obranu u
Tallinnu, Estonija.
Ovogodišnje
izdanje provedeno
je od 19. do 22.
travnja

Foto: Ilustracija / USAF / I.M. Eddins Jr.

FIZIČKA I VIRTUALNA MOĆ

Vojiske određenih nacija odavno su postale moćnije od drugih u četiri dimenzije ratovanja (kopno, more, zrak, svemir). Kad je u pitanju peta i najnovija – kibernetička dimenzija, omjer snaga može biti potpuno drugačiji.

Iako kvaliteta kibernetičkog oružja može varirati od zemlje do zemlje, činjenica da pokretanje kibernetičkih napada malo košta znači da vojske imaju efektivno neograničenu zalihu oružja koje mogu koristiti. U većini slučajeva pokretanje milijun kibernetičkih napada košta malo više od pokretanja samo jednog. Za razliku od fizičkog svijeta, u kojem se bilo koja zemlja koja je bombardirala domove civila na teritoriju svojeg protivnika može suočiti s ozbiljnom odmazdom, neke vlade redovito nekažnjeno hakiraju stanovnike drugih zemalja. Žrtve obično nisu svjesne da su kompromitirane, rijetko prijavljuju takve incidente i uglavno ne znaju koga okriviti. Teško utvrđivanje izvora kibernetičkih napada, zajedno s elementom poricanja, može nekim vladama biti poticaj da ih koriste za izazivanje različitih oblika šteta drugim zemljama bez straha od znatnijih odmazdi. Zemlje koje sebi nikad ne bi mogle priuštiti pokretanje ratnih operacija protiv drugih zemalja u fizičkom svijetu, mogu to relativno lako učiniti u kibernetičkom prostoru. Ta se neravnoteža pretvorila u veliku prednost za napadače u odnosu na branitelje i znači da čak i manje sile mogu uspješno probiti sustave koji pripadaju supersilama. Ta je neravnoteža i razlog zašto

se kibernetički napadi događaju tako često. Ako se organizacija uspješno obrani od tisuću napada, ali ne uspije zaustaviti tisuću i prvi, može pretrpjeti ozbiljnu štetu. Mala će biti utjeha da se uspješno obranila u 99,999 posto slučajeva. Osim toga, ako je tvrtka instalirala 99,999 posto sigurnosnih zakrpa koje je trebala, ali zanemarila jednu poznatu ranjivost, postoji mogućnost da će pretrpjeti štetu. Kibernetički kriminalci znaju da su izgledi da budu uhvaćeni i uspješno procesuirani za kibernetički zločin neusporedivo manji od onih za većinu drugih zločina. Švjesni su i da tijela zadužena za provedbu zakona nemaju resurse za progon većine kibernetičkih kriminalaca. Traženje, pritvaranje i uspješno procesuiranje nekoga tko je krao podatke u drugom dijelu svijeta

Prelazak s pisane komunikacije na elektroničku premjestio je goleme količine osjetljivih informacija na računalne poslužitelje povezane s internetom

"CIA TROJSTVO"

Uloga kibernetičke sigurnosti može se promatrati s različitim stanovišta, pri čemu svako označava drugačiji skup ciljeva. Stručnjaci za kibernetičku sigurnost najčešće objašnjavaju da je njezin cilj osigurati **povjerljivost, integritet i dostupnost** podataka (*Confidentiality, Integrity, and Availability – CIA Triad*).

Povjerljivost se odnosi na osiguravanje da se informacije ne otkrivaju ili na bilo koji drugi način stavljuju na raspolaganje neovlaštenim subjektima (uključujući pojedince, organizacije ili računalne procese).

Integritet se odnosi na to da podaci budu i točni i potpuni. To znači da ih bilo koja neovlaštena strana ni na koji način ne mijenja te da zbog njezina djelovanja (ili zbog tehničke pogreške) nije uklonjen niti jedan njihov dio. Integritet također uključuje osiguranje nepobitnosti, što znači da se podaci stvaraju i obrađuju na takav način da nitko ne može razumno tvrditi da nisu autentični ili točni.

Kibernetički napadi koji preseću podatke i mijenjaju ih prije nego što stignu na odredište narušavaju integritet podataka (*man-in-the-middle attack*).

Dostupnost znači osiguravanje pravodobnog i pouzdanih pristupa informacijama i njihove upotrebe. Potrebno je osigurati da sustavi koji se koriste za pohranu, prenos i obradu podataka ispravno funkcioniraju. Osiguranje dostupnosti sastavni je dio kibernetičke sigurnosti. Ono često zahtijeva uključivanje većeg broja stručnjaka, i to ne samo kibernetičkih. Tačozvani distribuirani napadi jedan su od načina narušavanja dostupnosti.

zahtijeva angažiranje znatno više resursa nego hvatanje lopova koji je snimljen kamerom u lokalnoj prodavaonici.

PRIJETNJE I SIGURNOSNE MJERE

Prvi korak u razumijevanju računalne sigurnosti, odnosno sigurnosti računalnih mreža, realna je procjena prijetnji tim sustavima. Kako bi se adekvatno pripremila obrana, potrebna je jasna slika potencijalnih opasnosti. U vezi s

PETA DIMENZIJA RATOVANJA

Illustracija: USAF / IM Edidins Jr.

VRSTE NAPADA

Kibernetički napad zlonamjerna je aktivnost u kibernetičkom prostoru koja ima za cilj ometanje, onemogućavanje, uništavanje ili zlonamjernu kontrolu računalnog okruženja / infrastrukture, uništavanje integriteta podataka odnosno kradu zaštićenih informacija.

Denial-of-service (DoS)

Kibernetički napad kojim napadač namjerno pokušava paralizirati računalo ili računalnu mrežu preplavljajući ga velikim količinama zahtjeva ili podataka, što preopterećeju cilj i čini ga nesposobnim odgovoriti na legitimate zahtjeve. U mnogim su slučajevima zahtjevi koje šalje napadač svaki za sebe legitimate – na primjer, uobičajeni zahtjev za učitavanje web-stranice. U svakom slučaju, DoS napadi djeluju tako što preopterećuju središnje procesorske jedinice računalnih sustava i/ili memoriju, koristeći svu dostupnu propusnost mrežnih komunikacija i/ili iscrpljuju resurse mrežne infrastrukture kao što su usmjerivači (routers).

Distributed denial-of-service (DDoS)

Napad u kojem puno pojedinačnih računala (ili drugih povezanih uređaja) u različitim regijama istodobno preplavljuje cilj

zahtjevima. Zadnjih su godina gotovo svi veliki napadi uskraćivanja usluge upravo DDoS-i, što znači da su ozbiljna i rastuća prijetnja. Kibernetički kriminalci na tzv. Dark Webu čak oglašavaju i nude uslugu DDoS-a.

Botnets

Često se koriste pri DDoS napadima. Botneti su skup komprimiranih računala koja pripadaju drugim stranama, ali hakeri ih daljinski kontroliraju i koriste za izvršavanje zadaća bez znanja legitimnih vlasnika. Kriminalci koji uspješno zaraze velik broj raču-

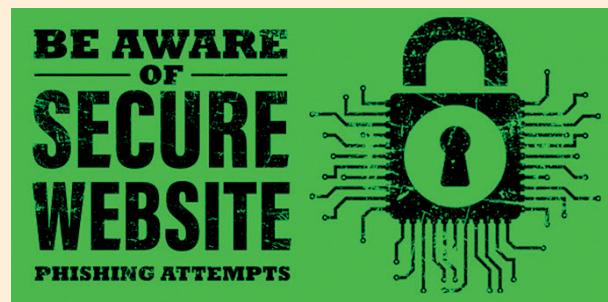

Foto: US Defense Finance and Accounting Service / Christopher Hovey

nala zlonamjernim softverom (*malware*) mogu koristiti takva računala, poznata kao zombiji, za istodobno slanje brojnih zahtjeva u pokušaju preopterećenja mreže napada prekomjernim prometom.

Data destruction

Kibernetički napad može imati za cilj uništavanje korisnikovih podataka. Ta se vrsta napada zove još i Wiper napad. Kriminalac pritom koristi zlonamjerni softver za brišanje podataka na računalu žrtve i to na takav način da ih je teško ili nemoguće vratiti. Pojednostavljeno rečeno: žrtva će, ako nema sigurnosnu kopiju, a računalo joj je obrisano Wiperom, vjerojatno izgubiti pristup svim pohranjenim podacima i softveru.

Phishing

Phishing se odnosi na pokušaj uvjerenja osobe da poduzme neku radnju. To se čini lažnim predstavljanjem, kao pouzdana strana koja bi opravdano od korisnika mogla tražiti poduzimanje radnje. Na primjer, kriminalac može poslati e-mail za koji se čini da ga je poslala velika banka i u kojem se od primatelja traži da klikne na vezu kako bi promijenio svoju lozinku. Kad korisnik klikne na vezu, usmjerava se na web-stranicu za koju se čini da pripada banci, ali zapravo je replika koju kriminalac kontrolira i služi mu za prikupljanje korisničkih imena i lozinki.

Spear phishing

To su zapravo phishing napadi dizajnirani tako da ciljaju na određenu osobu, tvrtku ili organizaciju. Na primjer, ako kriminalac želi dobiti lozinke u e-mail sustavu odredene tvrtke, može slati e-poruke posebno izradene za ciljane pojedince unutar nje. Kriminalci koji koriste Spear phishing često istražuju svoje mete na društvenim mrežama i iskoristavaju različite dostupne informacije.

Interception

Dogada se kad napadač uspije pristupiti informacijama koje se prenose među računalima. Ako podaci nisu ispravno šifrirani, strana koja ih presretne moći će ih zlouprijetebiti. Posebna vrsta presećanja poznata je kao napad *man-in-the-middle*.

Data Theft

Mnogi kibernetički napadi uključuju krađu podataka žrtve. Napadači mogu ukrasti podatke koji pripadaju pojedinima, tvrtkama ili vladinim agencijama. Često pokušavaju ukrasti osobne podatke u nadi da će pronaći stavke koje mogu unovčiti, uključujući podatke koji se mogu koristiti za kradu identiteta, kompromitirajuće fotografije, lozinke, informacije o planiranim putovanjima koje se mogu iskoristiti za planiranje plačke žrtvina doma i drugo.

Malware

Malware ili zlonamjerni softver sveobuhvatan je izraz za softver koji namjerno nanosi štetu korisnicima.

- *Računalni virusi* primjer su zlonamjernog softvera koji se, kad bude izvršen, replicira umetanjem vlastitog koda u računalne sustave. Poput bioloških virusa, i računalni trebaju *domaćine* kako bi se širila zaraza. Neki računalni virusi znatno utječu na performanse zaraženih računala, dok su drugi jedva primjetni.
- *Worms* ili računalni crvi samostalni su dijelovi zlonamjernog softvera koji se sami repliciraju bez potrebe za domaćinom. Često se šire tako što iskorištavaju sigurnosne propuste na ciljanim računalima ili računalnim mrežama. Crvi mogu nanijeti štetu drastičnim usporavanjem računalnih mrežnih komunikacija.

- *Trojan* je zlonamjerni softver koji je prerušen u nezlonamjerni odnosno skriven unutar legitimne aplikacije ili dijela digitalnih podataka. Dizajniran je tako da ošteći, ometa, ukrade ili općenito nanese neku drugu štetu podacima ili računalnoj mreži. Najčešće se širi nekim oblikom društvenog inženjeringu — na primjer, navođenjem korisnika da kliknu na vezu, instaliranjem aplikacije ili pokretanjem nekog priloga elektroničke pošte.

- *Ransomware* je zlonamjerni softver koji zahtijeva da se nekom kriminalcu plati otkupnina kako zaražena strana ne bi pretrpjela štetu. Ransomware često šifrira korisničke podatke i prijeti brišanjem ključa za šifriranje ako se otkupnina ne plati unutar određenog vremenskog roka.

Ilustracija: USAF / M. Eddins Jr.

Društvene mreže transformirale su svijet informacija — ljudi su navikli dijeliti puno više podataka o sebi nego ikad prije i to s puno brojnijom publikom

kibernetičkom sigurnosti postoje dva ekstremna stanovišta. Prva skupina pretpostavlja da nema stvarne prijetnje. Vjeruje da bi poduzimanje minimalnih sigurnosnih mjera trebalo jamčiti sigurnost njihovih sustava. Prevladava mišljenje da ako njezina institucija dosad nije napadnuta, onda je sigurna. Donositelji odluka skloni takvom stanovištu imaju reaktivni pristup sigurnosti, što znači da se sigurnosnim problemima bave tek kad se incident dogodi. Suprotnost takvom stanovištu jesu osobe koje precjenjuju opasnosti. Vjeruju da su stalna meta ekstremno sposobnih hakera koji su neposredna prijetnja njihovim IT sustavima. Čak mogu vjerovati da svaki tinejdžer s prijenosnim

Foto: NATO

Računalna konzola u NATO-ovu avionu E-3A AWACS sa sustavima za daljinsko upozoreњe i kontrolu

PETA DIMENZIJA RATOVANJA

UPOZNAJ NEPRIJATELJA

Oduvijek je poznавање neprijatelja bilo ključno za vlastitu obranu. To vrijedi i u doba digitalne sigurnosti. Ključna su pitanja:

- **Tko su napadači?**
- **Zašto pokreću napade?**
- **Kako profitiraju od napada?**

Potrebno je imati u vidu i tzv. nezlonamjerne napadače – osobe i uređaje koji mogu nanijeti ozbiljnu štetu, čak i bez namjere. U kibernetičkom prostoru postoji više vrsta potencijalnih napadača, s različitim motivima i sposobnostima, koji imaju zajednički cilj – svi žele ostvariti korist na račun drugih.

Izraz **Script kiddies** odnosi se najčešće na mlade osobe koje se bave hakiranjem, ali koje su u stanju to učiniti koristeći skripta i/ili programe koje su drugi razvili za napad na računalne sustave. Oni nemaju dovoljno znanja, tj. tehnološke sofističiranosti potrebne za stvaranje vlastitih alata ili hakiranje bez pomoći drugih.

Mlađi (tinejdžerski) hakeri možda su bili važan čimbenik u razdoblju prije veće komercijalizacije interneta, ali jednom kad se hakiranjem mogao zaraditi pravi novac ili neka druga vrijednost, u igru su se uključili kriminalci.

Među napadačima mogu biti i **nacije i/ili države**. Kako se svijet sve više oslanja na podatke i sve je više računalnih sustava bilo povezano s internetom, nacije i države počele su znatno povećavati resurse koje su koristile u kibernetičkim operacijama u cilju špijunaže i u vojne svrhe. Tu su i **tvrte** koje koriste hakiranje kao sredstvo za stjecanje konkurenčke prednosti ili krađu intelektualnog vlasništva. Ponekad proces krađe intelektualnog vlasništva uključuje hakiranje kućnih računala zaposlenika u ciljanim tvrtkama s nadom da će ti zaposlenici koristiti svoja osobna računala za povezivanje s računalnim mrežama svojih tvrtki.

Kibernetički kriminalci nastoje različitim oblicima kibernetičkih napada izvršiti kradu novca, brojeva kreditnih kartica, softvera, korporativnih i individualnih podataka i dr. Tijekom godina ta je vrsta kriminalaca evoluirala do razine organiziranog kriminala.

Haktivisti su skupine kriminalaca koji se ujedinjuju kako bi izveli kibernetičke napade u svrhu podrške određenim političkim ciljevima. Obično ciljaju cijele industrije, ali ponekad napadaju i određene organizacije za koje smatraju da nisu u skladu s njihovim političkim stanovištima.

Foto: Domagoj Vlahović

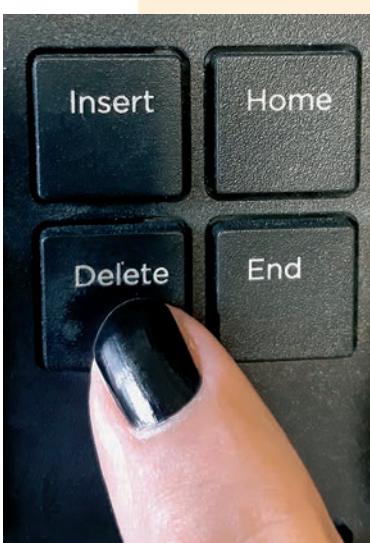

Foto: US Navy / Rick Naystatt

računalom može doprijeti i do vrlo sigurnih sustava. Takvo je stanovište – nerealno. Doduše, to ne znači da vješti hakeri ne postoje, ali oni obično biraju ciljeve koji im donose najbolje nagrade. Ako haker ne percipira vaš sustav kao vrijedan napada, manja je vjerojatnost da će utrošiti resurse na njegovu kompromitaciju. Važno je naglasiti i da stvarni upadi u neki IT sustav obično zahtijevaju veliko strpljenje, vrijeme i napor. Dakle, dobar je način za procjenu razine prijetnje IT sustavu sagledati privlačnost sustava potencijalnom uljezu, tj. napadaču. Sigurnosne revizije uvijek počinju procjenom rizika. Prvo je potrebno identificirati vlastitu imovinu – računala, usmjerivače, preklopnike i ostalu mrežnu opremu. Pritom treba imati na umu da su podaci vjerojatno najvrednija imovina u jednom IT sustavu. Nakon identificiranja imovine, potrebno je identificirati prijetnje toj imovini, pri čemu treba odrediti vjerojatnost svake od prijetnji. Potom treba otkriti ranjivosti sustava. Njih ima svaki sustav, a identificiranje specifičnih ranjivosti određenog IT sustava glavni je dio procjene rizika. Poznavanje imovine, prijetnji i ranjivosti osnova je za donošenje odluka o tome koje su sigurnosne mjere prikladne za konkretni IT sustav.

NE POMAŽETE SEBI, NEGO HAKERU

Mogućnost ljudske pogreške možda je najveća opasnost za kibernetičku sigurnost, bilo za pojedinca, tvrtku ili državni subjekt. Gotovo svi veliki kibernetički napadi tijekom proteklog desetljeća bili su mogući, barem djelomično, zbog ljudske pogreške. Zašto su ljudi često slaba točka u lancu kiberne-

HELP SOLVE THE NAVY'S
TOUGHEST CHALLENGES

Američka ratna mornarica organizirala je u studenom prošle godine kibernetičko natjecanje Hack the Machine, u kojem je pozvala računalne stručnjake da hakiraju njezine besposadne sustave kako bi stekla znanja i razvila najbolje odgovore za kibernetičku obranu

ZAJEDNIČKI CILJEVI

Kibernetički napadači obično se grupiraju na temelju svojih ciljeva.

Black hat hakeri imaju zle namjere i hakiraju kako bi ukrali, manipulirali ili uništili.

White hat "etički" su hakeri koji hakiraju kako bi testirali, popravili i poboljšali sigurnost informacijskih sustava i mreža. Obično su stručnjaci za računalnu sigurnost specijalizirani za penetracijsko testiranje. Angažiraju ih tvrtke i vlade kako bi pronašli ranjivosti u njihovim IT sustavima.

Gray hat hakeri su koji nisu zlonamjerni, ali ponekad djeluju neetično. Pokušavaju pronaći ranjivosti u sustavu bez dopuštenja vlasnika te ga izvještavaju o svojim nalazima bez nanošenja štete sustavu koji skeniraju. Tad obično nude rješavanje problema uz određenu naknadu.

Blue hat hakeri plaćeni su da testiraju softver za iskorištavanje pogrešaka prije nego što bude pušten na tržište.

tičke sigurnosti? Razloga ima više. Tehnologija je zadnjih godina znatno napredovala i prosječnom je korisniku sve teže pratiti novosti i mogućnosti koje taj napredak donosi. Socijalni inženjerинг kojim se psihološki manipulira ljudima također narušava kibernetičku sigurnost. Dobar je primjer korisnik koji resetira svoju lozinku vjerujući da to čini kako bi pomogao IT odjelu u rješavanju problema s e-poštom, a ne da dopušta hakerima da uđu u sustav e-pošte. Drugi oblici ljudskih pogrešaka koji narušavaju kibernetičku sigurnost uključuju korisnike koji slučajno brišu informacije, pogrešno konfiguiraju sustave, nehotice zaraze računalo zlonamjernim softverom, greškom onemogućuju sigurnosne uređaje... Kao što je spomenuto, cilj je kibernetičke sigurnosti – osigurati povjerljivost, integritet i dostupnost podataka. Jedan od najvećih rizika za dostupnost podataka moguće su vanjske katastrofe, bilo prirodne, bilo izazvane ljudskim djelovanjem. Neka su geografska područja izložena različitim oblicima prirodnih katastrofa – od uragana do poplava, požara, potresa i dr., što može za posljedicu imati uništenje podataka. Planiranje kontinuiteta poslovanja i oporavak od katastrofe stoga su važan dio edukacije stručnjaka za kibernetičku sigurnost. Priroda nije jedina koja stvara probleme – i ljudi mogu prouzročiti poplave i požare. Nestanci struje, prosvjedi, štrajkovi, teroristički napadi i kvarovi na internetu također mogu utjecati na dostupnost podataka i sustava. Tvrte koje su sigurnosno kopirale svoje podatke iz sustava smještenih u Svjetskom trgovinskom centru u New Yorku na sustave u obližnjem Svjetskom finansijskom centru naučile

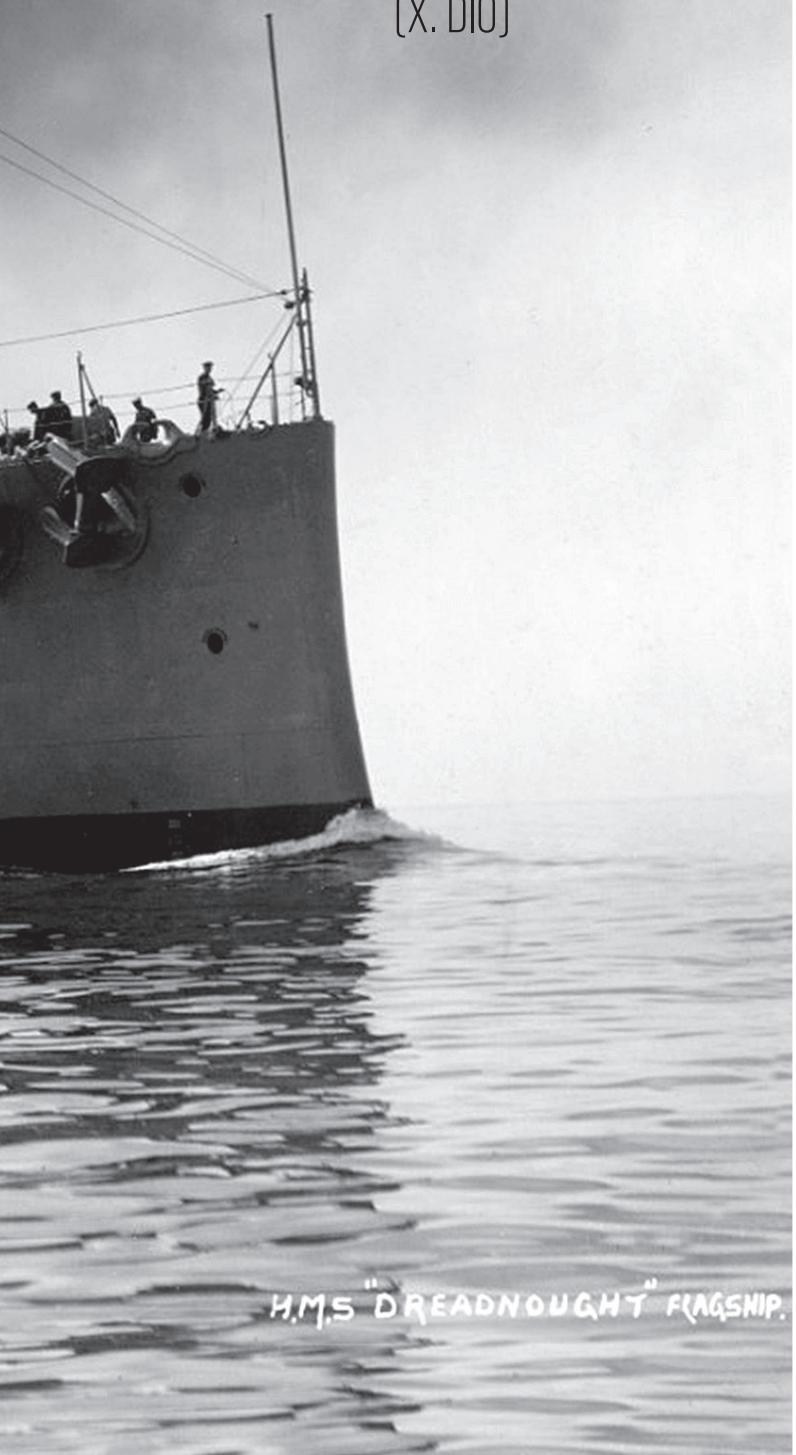
su na teži način 11. rujna 2001. kako čuvati sigurnosne kopije podataka. Na kraju teksta važno je naglasiti da ne postoji potpuna, stopostotna kibernetička sigurnost. No najveća moguća postiže se poznavanjem postojećih rizika čiji je utjecaj potrebno smanjivati, i kad je moguće, eliminirati.

A black and white historical photograph of the HMS Dreadnought battleship. The ship is shown from a low angle, moving through choppy water. It features a prominent multi-turreted superstructure and a tall mast with several flags flying from it. The sky is filled with dramatic, dark clouds.

HMS Dreadnought prvi je veliki ratni
brod koji je za pogon dobio kombinaciju
parnih kotlova i parnih turbina

BROD KOJI JE POSTAO **SIMBOL**

OD MONITORA DO DREADNOUGHTA - KORIJENI SVREMENIH RATNIH BRODOVA (X. DIO)

HMS "DREADNOUGHT" FLAGSHIP

Foto: US Naval History and Heritage Command

PODLISTAK

Porinuće HMS Dreadnoughta 10. veljače 1906. pratili su svi britanski i brojni svjetski mediji. Bio je tu i kralj Eduard VII. te premijer Henry Campbell-Bannerman. Blistali su od ponosa i sreće. Pred njima je bilo plovilo prepuno naјsvremenijih tehničkih rješenja

TEKST Mario Galic

Već sama činjenica da je tip bojnog broda nazvan po njemu pokazuje koju je važnost HMS Dreadnought imao za razvoj ratnih brodova. Bio je to brod koji je toliko revolucionirao bojne brodove da se svi izgrađeni prije njega označavaju kao preddrednot, a svi izgrađeni po uzoru na njega kao bojni brodovi drednot. Zato je taj ponos britanske brodogradnje čest gost na stranicama i portalima vojnopovijesnih i vojno-stručnih publikacija, pa i Hrvatskog vojnika. Uz brod se veže toliko tadašnjih noviteta da je priču o njemu moguće ispričati s brojnih tehničkih, ali i vojnih stanovišta. Veće priznanje za važnost nije moguće dobiti.

Britanska ratna mornarica izgradila je HMS Dreadnought kako bi *zacementirala* svoju prednost na svjetskim morima. No, umjesto toga pokrenula je utrku u naoružanju. Naime, sve su velike ratne mornarice vrlo brzo odgovorile gradnjom jednakonaprednih bojnih brodova.

Porinuće novog broda Njegova Veličanstva 10. veljače 1906. pratili su svi britanski i brojni svjetski mediji. Bio je tu i kralj Eduard VII. (1841. – 1910.) te premijer Henry Campbell-Bannerman (1836. – 1908.), koji je nekoliko mjeseci prije toga pobijedio na izborima. Blistali su od ponosa i sreće. Pred njima na navozu stajao je brod dug nešto više od 160 metara i prepun naјsvremenijih tehničkih rješenja. Bilo je to vrijeme kad je Ujedinjeno Kraljevstvo bilo imperij koji je vladao nad dvadesetak posto stanovništva i površine Zemlje. Stoga ne čudi da su Britanci doslovno obožavali ratnu mornaricu. Imati najbolji ratni brod na svijetu nije bilo pitanje samo prestiža (iako uvelike i toga) već i opstojnosti imperija. Porinuće najvećeg i najboljeg ratnog broda na svijetu zasigurno je bio dobar povod za sveopće veselje.

Kako to biva, veselje i ponos jednih izazivalo je nelagodu i zavist drugih. Na gradnju HMS Dreadnoughta ubrzo će brodovima jednakih borbenih odlika odgovoriti i Francuska, koja će postati britanski saveznik i *najbolji prijatelj* tek uoči Prvog svjetskog rata. Britance je još više zabrinjavalo to što će odgovoriti i Njemačka.

SVE NAJBOLJE

HMS Dreadnought postao je najbolji brod na svijetu prije svega zato što su projektanti dobro proučili sve pogreške i dobre odlike prijašnjih bojnih brodova. Iskoristili su i neka nova tehnička dostignuća, a jedno od njih bila je parna turbina. HMS Dreadnought prvi je veliki ratni brod koji je za pogon dobio kombinaciju parnih kotlova i parnih turbina.

PODLISTAK

Njih je isporučila tvrtka Vickers, Sons & Maxim. Pogonska skupina sastojala se od 18 parnih kotlova i dva para parnih turbina. Ukupna predviđena snaga bila je 17 000 kW.

Uporaba parnih turbina revolucionarno je rješenje iz više razloga. Prvi je taj što su turbine bile jednostavnije i pouzdanije od stапnih parnih strojeva, koji su teško podnosili rad pod najvećim opterećenjem. Drugo, turbine su bile neusporedivo manje i kompaktnije od stапnih parnih strojeva te su zahtjevale znatno manji prostor za ugradnju. A to je značilo više prostora za ugljen ili naftu, ali i kompaktnije potpalublje s jačim pregradama za zaštitu od naplavljivanja i širenja požara.

Maritimna testiranja pokazala su da je ukupna snaga parnih turbin na HMS Dreadnoughtu znatno veća od projektirane – 20 147 kW. Rezultat je toga da je 9. listopada 1906. dostigao vršnu brzinu od 20,6 čvorova i time postao ne samo najbrži bojni brod na svijetu već i najbrži veliki ratni brod. Brži su bili samo razarači torpiljarki opremljeni parnim turbinama. Ukrzo će i druge ratne mornarice dobiti jednako brze, pa i brže bojne brodove. Njemački SMS Helgoland, koji je porinut 1909., postizao je vršnu brzinu od 20,8 čvorova. Međutim, u tih nekoliko godina koliko je prošlo do ulaska u operativnu uporabu njemačkih, francuskih, američkih i drugih dreadnot bojnih brodova, HMS Dreadnought bio je vladar mora.

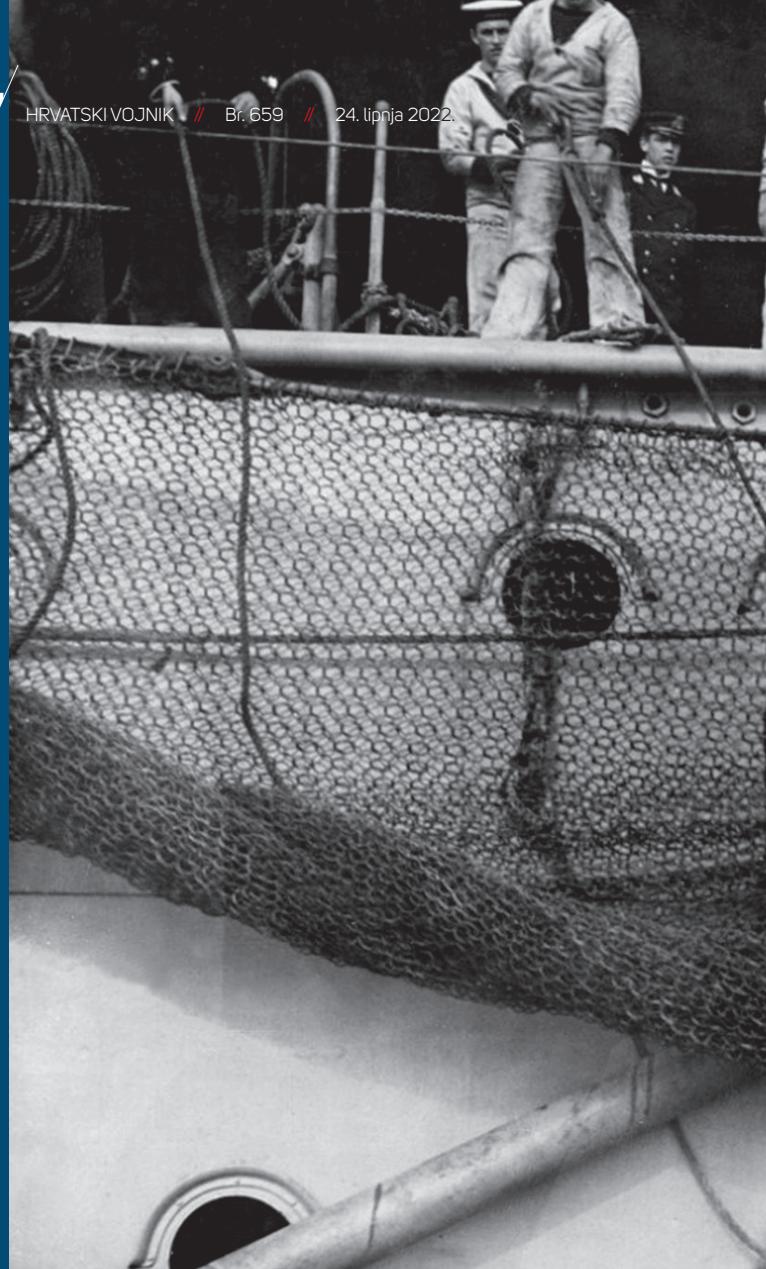
Inovativno rješenje bili su i spremnici za ugljen i naftu. HMS Dreadnought mogao je ukrcati 2914 tona ugljena, ali i čak 1140 tona nafta. Crno zlato primarno je služilo za brzo paljenje i grijanje parnih kotlova, a sekundarno se miješalo s ugljenom kako bi se dodatno povećale temperature u kotlovinama te tako povećao i tlak pare prema parnim turbinama. HMS Dreadnought mogao je pri brzini krstarenja od deset čvorova preploviti 6620 nautičkih milja bez dopune ugljenom i naftom. To mu je omogućavalo plovidbu bez dopune goriva od Gibraltara do Bombaja (danasnji Mumbai u Indiji).

USCAPA FLOWU

Druga važna novost koju je donio HMS Dreadnought bila je iznimno velika palj-

Dreadnoughtovi mornari postavljaju prototorpedne mreže uz bok broda

Budući ponos britanske mornarice nedugo nakon porinuća, bez topova i nadgrada

bena moć. Po dva topa kalibra 305 mm smještena su bila u čak pet kupola. Na brodu duljine 106 metara nije bilo dovoljno mesta da se svih pet kupola smjesti po uzdužnici. Zbog toga su tri kupole smještene po uzdužnici (jedna na pramcu, jedna iza dimnjaka i jedna na krmu), a po jedna na svaki bok. Britanski Admiralitet ispravno je zaključio da brodu s takvom

Foto: U.S. Naval History and Heritage Command

Foto: US Naval History and Heritage Command

paljbenom moći ne treba topništvo srednjeg kalibra pa nije ni ugrađeno. Za blisku obranu od torpiljarki postavljeno je 27 topova kalibra 76 mm. Topovi BL 12 inch Gun Mark X kalibra 304,8 mm ispaljivali su probojnu granatu mase 385,6 kg na udaljenost od 22 860 metara (više o naoružanju HMS Dreadnoughta v. tekst Dolazak Neustrašivog, HV 626).

Najveći dio trupa HMS Dreadnoughta napravljen je od Krupova cementiranog čelika. Debljina oklopa na vodnoj liniji na sredini broda bila je 279 mm. Dva metra iznad vodne linije bila je 203 mm, a metar ispod 178 mm. Prema pramcu i krmama debljina oklopa na vodnoj liniji smanjivala se na 229 mm. Čeoni oklop kupola glavnog topništva bio je debljine 11 inča (279,4 mm). Oklop na stražnjem dijelu kupole bio je debljine 13 inča (330,2 mm), a na krovu samo tri inča (76,2 mm) običnog čelika. Iskustva iz pomorskih bitaka Prvog svjetskog rata pokazat će da to nije bilo najbolje rješenje. Zapovjedni most imao je oklop debljine 11 inča.

Iako je 1906. godine HMS Dreadnought bio najsuvremeniji i najmoćniji ratni brod na svijetu, u trenutku izbjivanja Prvog svjetskog rata 28. srpnja 1914. već je bio zastario. To najbolje govori o nevjerojatnoj brzini razvoja ratne brodogradnje početkom XX. stoljeća. Idući takav nagli skok dogodit će se 1950-ih, dolaskom raketnog naoružanja i nuklearnog pogona. HMS Dreadnought u trenutku austrougarskog napada na Srbiju nalazio se u pomorskoj bazi Scapa Flow. Admiralitet je bio itekako svjestan da je vrijeme tog broda prošlo, ali i

HMS
Dreadnought
postao je
najbolji brod
na svijetu prije
svega zato što
su projektanti
dobro proučili
sve pogreške
i dobre odlike
prijašnjih
bojnih
brodova

da je još uvijek simbol britanske mornarice te da bi njegov gubitak u bitki loše djelovao na opći moral. Stoga ne čudi da je cijeli Prvi svjetski rat proveo uglavnom što dalje od bitaka. Tako je prigodno poslan na remont 18. travnja 1916. kako bi izbjegao najveću pomorsku bitku Prvog svjetskog rata, onu kod Jyllanda.

JEDINA BITKA I TUŽAN KRAJ

Jedino sudjelovanje u pomorskoj bitki (ako se tako može opisati), bilo je mimo volje britanskog Admiraliteta. Njemačka podmornica SM U-29 pokušala je 18. ožujka 1915. torpedirati britanski bojni brod HMS Neptune. Nakon lansiranja torpeda, zapovjednik Otto Weddigen (r. 1882.) odlučio je izroniti. Na žalost njega i njegove posade, izronio je točno ispred pramca HMS Dreadnoughta. Iako je podmornica pokušala pobjeći, znatno brži bojni brod vrlo brzo ju je sustigao i pogodio pramcem. Podmornica se odmah preplovila i potonula s cijelom posadom. Pritom je Dreadnought umalo teško oštetio britanski bojni brod HMS Temeraire, čiji je zapovjednik imao istu ideju. Tako je HMS Dreadnought zamalo postao i ostao jedini bojni brod na svijetu koji je uspio na taj način u bitki potopiti podmornicu.

HMS Dreadnought proveo je 1916. uglavnom usidren na Temzi. Primarni je razlog obrana tog dijela britanske obale od mogućeg iznenadnog napada njemačkih ratnih brodova. No zapravo je djelovao kao protuzračna bitnica protiv njemačkih zrakoplova koji su napadali London.

Iako je samo 13 godina ranije bio najveći ponos britanske mornarice te izazivao zebnju i strah svim potencijalnim neprijateljima imperija, HMS Dreadnought otpisan je 25. veljače 1919. kao zastario. Nakon što je britanska mornarica s broda skinula sve što je vrijedilo, 31. ožujka 1920. oglašena je njegova prodaja u staro željezo. Jedni izvori navode da je prodan za 33 630, a drugi da je riječ o 44 750 funti.

Već sama pomisao da nitko u Britaniji nije našao primjerjenim predložiti da se sačuva bojni brod koji je postao simbol neobična je i tužna. No još je tužnije što nije sačuvano doslovno ništa s HMS Dreadnoughta.

**REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE**

Na temelju članka 27. stavka 1. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19; u daljem tekstu: Zakon), članka 4. stavka 2. Pravilnika o kriterijima i postupku odabira osoba koje se upućuju na osposobljavanje za časnika (Narodne novine, broj 158/13) i Plana prijma osoblja za 2022. godinu u Hrvatsku vojsku s Planom promjena kategorija postojećeg vojnog osoblja KLASA: 022-03/22-42/01, URBROJ: 50301-29/23-22-3 od 14. travnja 2022., Uprava za ljudske potencijale Ministarstva obrane raspisuje

**JAVNI NATJEČAJ
za prijam kandidata za časnike**

Izrazi koji imaju rodno značenje u ovom tekstu javnog natječaja odnose se jednakom na muški i ženski rod.

Ministarstvo obrane prima 45 kandidata za časnike, i to:

1. do 14 doktora medicine ili specijalista grana medicine
2. 1 doktora veterinarske medicine, mjesto rada Knin, pod jednakim uvjetima prednost imaju kandidati s "B" vozačkom kategorijom
3. do 4 kandidata za popunu tehničke službe sa završenim prediplomskim i diplomskim sveučilišnim studijem ili integriranim prediplomskim i diplomskim sveučilišnim studijem ili specijalističkim diplomskim stručnim studijem smjerova strojarstvo, elektrotehnika, zrakoplovno inženjerstvo, održavanje zrakoplova, telekomunikacije, računarstvo, mjesto rada Velika Gorica 3 i Zemunik Donji 1
4. do 4 magistra prava
5. do 3 magistra psihologije
6. do 2 kandidata sa završenim prediplomskim i diplomskim sveučilišnim studijem ili integriranim prediplomskim i diplomskim sveučilišnim studijem ili specijalističkim diplomskim stručnim studijem geodezije ili geoinformatike ili geologije, mjesto rada Velika Buna
7. 1 meteorologa sa završenim prediplomskim i diplomskim sveučilišnim studijem ili integriranim prediplomskim i diplomskim sveučilišnim studijem ili specijalističkim diplomskim stručnim studijem fizike i geofizike, smjer meteorologija i fizička oceanografija, mjesto rada Velika Gorica
8. do 16 kandidata za popunu roda veze, kibernetičkih/IT stručnjaka sljedećih vrsta studijskih programa, odnosno zvanja:
 - prediplomski stručni studij: stručni prvostupnik (baccalaureus) informatike, stručni prvostupnik (baccalaureus) informacijske tehnologije, stručni prvostupnik (baccalaureus) inženjer informacijske tehnologije, stručni prvostupnik (baccalaureus) inženjer računarstva, stručni prvostupnik (baccalaureus) inženjer elektrotehnike, stručni prvostupnik (baccalaureus) poslovne informatike
 - prediplomski sveučilišni studij: sveučilišni prvostupnik (baccalaureus) inženjer elektrotehnike i informacijske tehnologije, sveučilišni prvostupnik (baccalaureus) inženjer računarstva, sveučilišni prvostupnik (baccalaureus) inženjer elektrotehnike, sveučilišni prvostupnik (baccalaureus) informatike, sveučilišni prvostupnik (baccalaureus) informatike i tehničke
 - stručni diplomski studij: stručni specijalist inženjer elektrotehnike, stručni specijalist inženjer informacijske tehnologije
 - sveučilišni diplomski studij: magistar inženjer elektrotehnike, magistar inženjer računarstva, magistar inženjer informacijske i komunikacijske tehnologije, magistar inženjer elektrotehnike i informacijske tehnologije, magistar inženjer

elektronike i računalnog inženjerstva, magistar inženjer komunikacijske i informacijske tehnologije, sveučilišni magistar informatike, magistar računarstva i matematike, magistar edukacije fizike i matematike.

9. Kandidate za ponovni prijam u skladu s člankom 34.b. Zakona, **isključivo na** nepotpunjena mjesta za popunu roda **veze** ako ne bude dovoljan broj traženih kandidata za popunu zanimanja od 1. do 8., a najviše do ukupno traženog broja.

Kandidati moraju ispunjavati opće uvjete za prijam u Oružane snage Republike Hrvatske koji su propisani člankom 34. Zakona te ne mogu biti primljene osobe za čiji prijam postoje zapreke iz članka 35. Zakona.

Dobna ograničenja:

Kandidati mogu imati najviše navršenih 30 godina života do kraja 2022. godine.

Dobno ograničenje ne odnosi se na kandidate koji su doktori medicine, odnosno moraju biti vojni obveznici u skladu s člankom 20. stavkom 2. točkom 1. Zakona o obrani (Narodne novine, broj 73/13, 75/15, 27/16, 110/17 i 30/18).

Kandidati za ponovni prijam u skladu s člankom 34.b. Zakona, odnosno osoba kojoj je djelatna vojna služba prestala na osobni zahtjev uz častan otpust bez prava na mirovinu, ako nije starija od 40 godina života do kraja 2022. godine.

Svi kandidati uz vlastoručno potpisana prijavu moraju priložiti:

- životopis
- dokaz o odgovarajućem stupnju obrazovanja (preslika diplome)
- potvrdu odnosno ispis iz elektroničkog zapisa podataka iz područja radnih odnosa koji vodi Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
- dokaz o državljanstvu RH (preslika domovnice ili osobne iskaznice)
- dokaz da se protiv kandidata ne vodi kazneni postupak (ne stariji od 6 mjeseci).

Prije upućivanja na osposobljavanje kandidati prolaze posebni odabirni postupak.

Kriteriji i postupak za utvrđivanje uvjeta propisani su Zakonom, Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta za prijam u službu u Oružane snage Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 13/14, 134/15 i 138/15) i Pravilnikom o kriterijima i postupku odabira osoba koje se upućuju na osposobljavanje za časnika (Narodne novine, broj 158/13).

Ministarstvo obrane isključivat će u postupku odabira kandidate koji nisu ispunili neke od uvjeta.

Kandidati koji nisu završili program dragovoljnog vojnog osposobljavanja bit će upućeni u kolovozu 2022. na dragovoljno vojno osposobljavanje.

Odabrani kandidati za časnike bit će upućeni na Temeljnu časničku izobrazbu u **rujnu 2022.**

Nakon završetka časničke izobrazbe kandidati će biti primljeni u djelatnu vojnu službu, bit će im dodijeljen prvi časnički čin i bit će raspoređeni na časničku dužnost.

Kandidati za ponovni prijam u skladu s člankom 34.b. Zakona bit će izravno po prijmu raspoređeni na dužnost u skladu s osobnim činom i osposobljeniču.

Mjesto osposobljavanja i mjesto službe: zanimanja pod rednim brojem 1., 4., 5., 8. i 9. teritorij Republike Hrvatske.

Prijave s dokazima o ispunjavanju uvjeta natječaja dostavljaju se na adresu: Središnjica za upravljanje osobljem, Ilica 256b, 10 000 Zagreb. Dodatne informacije kandidati mogu dobiti na tel.: 01 / 3784-636 i 3784-814.

Rok za podnošenje prijave na natječaj je sljedeći:

- za kandidate zdravstvene službe (doktor medicine ili specijalist grane medicine i doktor veterinarske medicine) do **10. kolovoza 2022.**
- za ostale kandidate **30 dana** od objave u Narodnim novinama.

DOMOVINSKI RAT

SJEDNICA HRVATSKEGA SABORA 25. LIPNJA 1991. I PROGLAŠENJE SUVERENE I SAMOSTALNE RH

TEKST dr. sc. Ante Nazor, ravnatelj Centra

Vezano uz prethodne nastavke, u ovom broju Hrvatskog vojnika bit će prikazan drugi dio sjednice Hrvatskog sabora održane 25. lipnja 1991. na kojoj je odlukom većine saborskih zastupnika Republika Hrvatska postala suverena i samostalna država. U prvom dijelu sjednice koja je održana tog dana raspravljano je o tri dokumenta, odnosno o temeljnim državnopravnim odlukama i aktima koje je tog dana trebalo proglašiti da bi Republika Hrvatska postala suverena i samostalna država:

1. Ustavna odluka o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske.
2. Ustavni zakon o izmjeni i dopuni Ustavnog zakona za provedbu Ustava Republike Hrvatske kojim se ta odluka zapravo ozakonjuje i provodi.
3. Deklaracija o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske.

O četvrtom dokumentu, Povelji o pravima Srba i drugih nacionalnosti u Republici Hrvatskoj, koji je na zastupničke klupe dostavljen tijekom stanke od 12:24 do 15:10 sati, zajedno s amandmanima i prijedlozima na prva tri dokumenta podnesenim na jutarnjem dijelu sjednice, raspravljano je u popodnevnom nastavku sjednice, nakon što je sadržaj tog dokumenta obrazložio predsjednik Društveno-političkog vijeća Sabora (DPV) Ivan Vekić.

Tijekom rasprave zastupnici su podsjetili da je u Hrvatskom saboru 30. svibnja 1991. Vlada RH dobila zadaču da 15. lipnja dovrši razgovore o ustrojstvu SFRJ kao Saveza suverenih država, a ako to ne

uspije, da se mora donijeti odluka o razdruživanju, u skladu sa željom hrvatskog naroda iskazanom na referendumu te da treća opcija (npr. federacija) ne postoji. Dio zastupnika upozorio je da odluku o razdruživanju treba objasniti međunarodnoj javnosti, posebice nakon istupa Budimira Lončara na konferenciji KESS-a u Berlinu protiv priznanja samostalnosti Hrvatske i Slovenije. U tim je raspravama Lončar spomenut u negativnom kontekstu za proces osamostaljenja Hrvatske, uz zaključak da on ne može predstavljati Hrvatsku. Upozorenje i na paradoks, da se Evropska ekomska zajednica kojom trenutačno predsjedava Luksemburg, ta mala državica, boriti protiv usitnjavanja Jugoslavije, s argumentacijom da su jugoslavenske republike premale da bi bile samostalne, iako se zna da je Hrvatska veća i od Belgije i Nizozemske, a posebice Luksemburga.

Zagovaratelji odluke o razdruživanju od SFRJ isticali su i da Republika Hrvatska takvom odlukom neće doći u gospodarsku krizu, jer trenutačno "ostvaruje nacionalni dohodak per capita po stanovniku od oko 5 tisuća američkih dolara i prizvodi višak ponude nad potrošnjom od 2,5 milijarde američkih dolara, koji se rastače ostalim republikama". Tržište koje će izgubiti ionako je dosad često primalo robu, a nije plačalo, pa bi Republika Hrvatska svojim prirodnim bogatstvima (more, plin, nafta, poljoprivreda), bogatstvom kadrova i snažnim iseljeništvom u inozemstvu vrlo brzo mogla dostići standard razvijenih europskih država.

Odluku koju je trebalo donijeti tog dana neki su usporedili s odlukom Hrvatskog sabora od 29. listopada 1918. o prekidu svih državnopravnih odnosa s Austro-Ugarskom. Pritom su upozorili na tadašnju "prljavu i prevarantsku igru Srbije"

HRVATSKI MEMORIJALNO-DOKUMENTACIJSKI CENTAR DOMOVINSKOG RATA U SURADNJI S HRVATSKIM VOJNIKOM OBJAVLJUJE AUTENTIČNE DOKUMENTE I MEMOARSKO GRADIVO VEZANO UZ DOMOVINSKI RAT

koja je vrlo brzo, 1. prosinca iste godine, dovela do ujedinjenja hrvatskih područja, kratkotrajno okupljenih u Državu Slovenaca, Hrvata i Srba, s Kraljevinom Srbijom u Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca, odnosno u prvu Jugoslaviju. Pritom je istaknuto da su obje Jugoslavije pokušale opstati uporabom sile te da bi i treća Jugoslavija bila "tamnica hrvatskog naroda".

U nastavku sjednice, od 15:10 sati, zastupnici su raspravljali i o četvrtom dokumentu - Povelji o pravima Srba i drugih nacionalnosti u Republici Hrvatskoj, koji je na zastupničke klupe dostavljen tijekom stanke. Na početku tog dijela sjednice Ivica Račan objasnio je da je "dio zastupnika Stranke demokratskih promjena otisao u svoje općine na takozvanim kriznim područjima da pomognu koliko mogu smirivanju situacije" koja je izazvana "aspiracijama velikosrpskog negiranja suvereniteta i teritorijalne cjelovitosti Republike Hrvatske" te je pozvao zastupnike da pozovu "na mir, suzdržavanje od nepromišljenog poнаšanja svih u našoj Republici i osobito da se ne nasjeda manipulacijama i provokacijama u korist sukoba i rata". U obrazloženju sadržaja Povelje o pravima Srba i drugih nacionalnosti u Republici Hrvatskoj, predsjednik DPV-a Ivan Vekić istaknuo je da se ona donosi "u skladu sa svim dosadašnjim stavovima stranke (HDZ) koja je osvojila većinu", kao i u skladu s Ustavom, saborskim deklaracijama i rezolucijama, te referendumskim pitanjem. Istaknuo je i da Povelja potvrđuje postojeća prava pripadnicima nacionalnih manjina i omogućuje im "da imaju svoj običaj, svoju pjesmu, svoje pismo, svoju kulturu, svoj nacionalni identitet". Poetski je primijetio da "u kruni hrvatske slobode i samostalnosti ne bi bilo dovoljno sjaja kada ne bi bilo dragulja koji se zove pripadnici svih drugih naroda i nacionalnih manjina u Hrvatskoj, svih onih kojima je Hrvatska domovina i svih onih koji su u povijesti Hrvatske ostavili neizbrisiv trag".

Potom je Klub SDP-a u 15:24 zatražio stanku od pola sata zbog razmatranja sadržaja spomenutog dokumenta i dokumenata koji se razmatraju na Ustavnoj komisiji pa je sjednica nastavljena u 16:08 sati.

Klub zastupnika HDZ-a nije imao primjedbe na predloženi tekst Povelje. U ime Kluba zastupnika SDP-a Ivan Medarac iz Šiska predložio je tri amandmana na Povelju o pravima Srba i drugih nacionalnosti u Republici Hrvatskoj. Njihov sadržaj bio je, kako je primijetio predsjedavajući Ivan Vekić, "u skladu s duhom, težnjom i ciljem spomenute Povelje", samo što ih je dodatno precizirao i objasnio. Ostali zastupnici uglavnom su izrazili "veliko zadovoljstvo" sadržajem spomenute Povelje. U njihovim govorima objašnjeno je da ne postoje sukobi između Hrvata i Srba, već da se radi "o namjernoj i sustavnoj instrumentalizaciji pojedinaca i grupa Srba u Hrvatskoj radi destabiliziranja i onemogućavanja konstituiranja Hrvatske kao suverene i demokratske države". Posebice je istaknut "slučaj Mlinar" u Benkovcu, kad je predsjednik lokalnog ogranka Srpske demokratske stranke sam sebe ozlijedio, što je vodstvu te stranke poslužilo kao "formalni povod da

prekine odnose s Hrvatskim državnim saborom i sa svim hrvatskim strankama".

Istaknuto je kako je ovim dokumentom "svim kolektivitetima u Hrvatskoj garantirano i individualno pravo državljanu po Ustavu, ali isto tako i pravo etničkog kolektiviteta" te da se njime "svakome garantira zaštita od asimilacionih procesa". To je bilo u skladu s procesima u tadašnjoj Europskoj zajednici, čiji su eksperti upravo radili na sadržaju statuta u kojem bi se "precizno definirao položaj manjinskih etničkih kolektiviteta, radi sprječavanja njihove asimilacije i očuvanja etničke samobitnosti". Štoviše, budući da je u predloženoj Povelji o pravima Srba i drugih nacionalnosti u Republici Hrvatskoj predviđeno (članak 5.) da Srbi i druge nacionalnosti imaju pravo proporcionalnog sudjelovanja u tijelima lokalne samouprave i odgovarajućim tijelima državne vlasti, zastupnik Đuro Vidmarović, koji je nekoliko dana prije u Beču naznačio raspravi o sadržaju budućeg statuta Europske zajednice, zaključio je da je sadržaj predložene Povelje bio iskorak i u odnosu na sadržaj te rasprave.

U svojim govorima zastupnici su izrazili nadu da će spomenutom Poveljom nestati "svaka sumnja da su Hrvatski sabor i hrvatska država etnocentrični ili strah da postoji namjera obespravljanja pojedine nacije", pa su predstavnici manjinskih naroda pozvani da dođu u Sabor ostvariti ono što im se nudi te prihvati legitimitet Republike Hrvatske i suživot u izgradnji demokratske Hrvatske.

Neki su smatrali da spomenuti dokument nije dovoljno detaljno razrađen i da dovoljno taksativno ne navodi prava na koja se misli i na koja se odnosi. U pogledu sadržaja članka 5. predložene Povelje, izraženo je i mišljenje da "nije potrebno proporcionalno učešće pojedinih nacionalnosti u organima vlasti kako ne bi i dalje morali robovati kriterijima zasnovanim na nacionalnom ključu, a ne na demokratskim opredjeljenjima onih koji biraju predstavnike u organima državne vlasti" te da "proces asimilacije nije u demokratskom društvu opasnost od koje bi manjinski narod trebao strahovati, jer je to prirodan proces koji u sebi ne sadrži ni truknu prisile". Stoga je Jadranko Mijalić iz HSLS-a predložio da se sadržaj tog članka zamjeni sljedećim tekstrom: "Sve nacionalnosti imaju pravo sudjelovanja u tijelima lokalne samouprave i odgovarajućim tijelima državne vlasti, kao i na osiguranje gospodarskog i društvenog razvijatka radi očuvanja njihova identiteta."

Nakon izlaganja zastupnika, uslijedilo je glasanje o sadržaju Povelje o pravima Srba i drugih nacionalnosti u Republici Hrvatskoj i amandmanima koje je predložio SDP. Amandmane SDP-a na spomenutu Povelju velikom većinom usvojila su sva tri vijeća Sabora Republike Hrvatske, a amandman zastupnika Jadranka Mijalića povučen je jer je njegov sadržaj bio u duhu sadržaja netom usvojenih amandmana Kluba zastupnika SDP-a. Odmah nakon prihvatanja amandmana, sva tri vijeća Sabora Republike Hrvatske gotovo jednoglasno (samo jedan zastupnik u Vijeću udruženog rada bio je protiv) usvojili su Povelju o pravima Srba i drugih nacionalnosti u Republici Hrvatskoj.

PREDSTAVLJAMO DOKUMENTARNI FILM *VEĆE OD TRAUME*

Film bilježi trenutke u kojima u ratu silovane žene, u terapijskoj grupi, nakon 25 godina šutnje prvi put pred drugim čovjekom izgovaraju svoju najveću bol – a onda, umjesto osude, odbacivanja ili ignoriranja dogodi se da dožive suosjećaj, toplinu i podršku. Dogodi se zagrljaj. I to je trenutak u kojem započinje njihov povratak u život

PRIČA O POBJEDNICAMA

Dokumentarni dugometražni film *Veće od traume* autorica Vedrane Pribacić i Mirta Puhlovski premjerno je prikazan u travnju 2022. na 18. Međunarodnom festivalu dokumentarnog filma ZagrebDox. Vedrana Pribacić potpisuje i režiju,

TEKST

Lada Puljizević

FOTO

Metar60

Mirta Puhlovski produkciju, a obje još i scenarij. Svoj put film je nastavio predstavljanjem u Torontu, na Kanadskom međunarodnom festivalu dokumentarnog filma Hot Docs 2022, a zatim u svibnju 2022. na 31. izdanju Dana hrvatskog filma u Zagrebu. U nepuna dva mjeseca prikazivanja film je privukao veliku pažnju javnosti i osvojio niz nagrada i priznanja: na Danima hrvatskog filma Poseb-

no priznanje u kategoriji dokumentarnog filma; Nagradu za etiku i ljudska prava (koju dijeli s igranim filmom Marko autora Marka Stanića); Nagradu Zlatna uljanica koju dodjeljuje Glas Končila, te Nagradu publike Dana hrvatskog filma, dok je na ZagrebDoxu nagrađen Posebnim priznanjem žirija u regionalnom natjecateljskom programu te Nagradom publike.

Trebalo je redateljske i scenarističke hrabrosti, posebnog senzibiliteta i vještine da se tema s kojom se društvo sustavno izbjegava suočiti – ratna trauma i seksualno nasilje – dokumentarno obuhvati i filigranskom finoćom isprirovijeda u filmu koji, razvijajući radnju, postaje priča o ljudskoj snazi, iscjeljenju, vjeri u život i u ljude. Iskazi žena koje su tijekom Domovinskog rata u Vukovaru bile silovane, zlostavljane i izgubile su članove obitelji kratka su, faktoografska točka lociranja traume i početak filmske priče. Sve što nakon toga slijedi govori o rastu, borbi, o želji za životom, napretku i oporavku glavnih protagonistica – Katice, Ane i Marije. One su tri godine provele u programu psihološkog osnaživanja "Ja sam mnogo više od moje traume", koji je pokrenula i organizirala udruga Žene u Domovinskom ratu. Uz njih tu su i ostale članice, polaznice posebno osmišljenog psihosocijalnog terapijskog programa koje dijeli svoje životne priče i suočavaju se s traumama prošlosti. Budući da je u grupi i jedna Srpskinja, pitanje nacionalne pripadnosti i povjerenja povremeno se pretvara u teret s kojim se članice grupe na zajedničkom putu također moraju suočiti kako bi se okrenule budućnosti.

Na čudesan način, ne remeteći dinamiku delikatnih procesa i odnosa unutar grupe u kojoj se odvija psihosocijalni terapijski program, filmska kamera koju vodi Dario Hacek ulazi u detalj svakog trenutka. Kako su u tome uspjeli? Vedrana Pribićić kaže: "Radili smo na filmu pet godina. Film je sastavljen od puno momenata koji su našim protagonisticama bili važni. To su trenuci koji su im promijenili život i taj film je samo jedan trenutak u njihovom vremenu. Pozitivan trenutak. Što se kamere i nas tiče, sve je teklo prirodno. Željeli smo biti prisutni i pratiti etape kroz koje prolaze protagonistice. Voditeljica programa stavila je kameralu u sredinu tog, za njih vrlo

Mirta Puhlovski na povratku s vukovarske premijere filma

Nakon festivalskih projekcija i osvojenih priznanja, film *Veće od traume* krenuo je na svoj put po Hrvatskoj. Nizale su se duge stojeće ovacije, čestitke i pitanja gledatelja, smijeh i jecaji publike u mraku kinodvorana od Rijeke, Šibenika, Splita do Zagreba i Čakovca... a onda je 1. lipnja red došao i na Vukovar. Mirta Puhlovski nam je jučer nakon te projekcije rekla: "Vukovarska premijera bila je izvanredna. Vukovar je bio važan i protagonistima i nama jer smo tamno snimali. Osim toga, i većina je protagonistica iz Vukovara. Nismo znali što možemo očekivati, no dogodilo se da je premijera potpuno

napunila dvoranu. Nakon projekcije izišlo je puno protagonistica, Vukovarki, na pozornicu a pljesak je bio dug... trajao je i trajao. Kasnije, o filmu je govorila svaka od protagonistica, a odgovarali smo na pitanja iz publike koja su bila divna. Anu, Srpskinju koja je bila silovana od strane svojih susjeda, Srba, školskih kolega koje i danas susreće, netko je iz publike pitao zašto je pristala u ovom filmu javno istupiti i govoriti. A Ana je rekla: 'Ja više nemam što izgubiti.' Jedna jako mlada djevojka uplakanih očiju pitala je kako možemo više raditi na osvještavanju takve traume. Svaka od protagonistica imala je neki svoj odgovor na to pitanje, što se može i kako se može. Film je samo jedan od načina. Tu smo saznali neke stvari koje ni same nismo znale, premda smo tri godine provele s njima – recimo, koliko se one i danas trude, koliko im je važno da nekako ukažu ljudima na ono što se dogadalo i što su prošle.

Na projekciji je bilo puno muškaraca. Neke od sporednih protagonistica došle su sa svojim muževima ili partnerima koje nisu imale za vrijeme snimanja, to su veze koje su se stvorile kasnije – onda kad su one, nakon oporavka, ponovno bile sposobne ostvariti emocionalnu bliskost. Oni su nam rekli kako im je sudjelovanje na premijeri filma bilo važno iskustvo i kako su bili dirnuti.

Nije bilo samo suza, bilo je i puno smijeha, i puno pljeska protagonisticama. Protagonistice su dobole priliku pogledati u sebe i promijeniti perspektivu. Trauma je bol, ali ujedno je i polazna točka, prilika za promjenu, za njezino nadilaženje. One su govorile o svom putu, o tome kako su uspjele postići zajedništvo kroz program koji su prošle, koliko im je to zajedništvo i danas važno, ali i koliko žale što tog psihosocijalnog terapijskog programa više nema.

Vukovar je na poseban način doživio ovaj film. U Vukovaru su svi prošli kroz traumu – ili kroz sebe, ili transgeneracijski, i oni su film doživjeli kao svojevrsno oslobođenje i katarzu. Najviše mi je drago zbog naših protagonistica jer one šute već godinama, gotovo su ignorirane – a sad su, ovako, doživjele jednu tako veliku, važnu potvrdu."

PREDSTAVLJAMO DOKUMENTARNI FILM VEĆE OD TRAUME

Film prati kako žene kroz program podrške postupno stječu snagu, oslobađaju se, počinju se smijati i time stječu mogućnost da se više ne identificiraju s traumama.

"Poruka je vukovarske filmske premijere da smo mi pobjednici i da kao društvo možemo jako puno napraviti za naše žene i za sve ljudе koji su traumatizirani ratom. Vukovarska premijera omogućila je da pokažemo koliko to za ljudе znači," rekla je scenaristica, redateljica i producentica filma Mirta Puhlovski.

intimnog prostora i rekla: 'Idemo dati toj kameri mjesto u prostoru.' I članice su pristale. To je bila lijepa scena: njih šest sjedi u krugu s dvije voditeljice radionice, kamera je prihvaćena, dobiva svoj prostor na pridodanoj stolici i postaje dio terapijskog kruga povjerenja i podrške."

Mirta Puhlovski prisjeća se stvaranja filma. "Nije lako raditi na takvим traumama, ali poanta je u stjecanju snage. U filmu je primjetno kako te žene kroz program podrške postupno stječu snagu, oslobađaju se, počinju se smijati. Htjele smo to istaknuti, to stjecanje snage, tu mogućnost da se više ne identificiraju s traumom. Jer čovjek nije svoja trauma. To je ono najvažnije. Svaka trauma na svoj je način teška, slučajevi se ne mogu uspoređivati, ali o ženama koje se godinama same, šutke nose sa svojom ratnom traumom jako se malo zna i govori. A one su naše majke, bake."

Da se ranjene žene osnaže; da nisu izolirane, ignorirane i zaboravljene u svojoj muci; da ih čujemo, da se s njima nasmijemo i zaplačemo, da ih zagrlimo pa da ih oslobođimo olovnog bremena krivnje i stida za ono za što nisu krive, da im odamo priznanje za njihovu hrabrost dok svjedoče o onome što su proživjele – to su želje autorica filma. Mirta Puhlovski i Vedrana Pribićić kažu: "Očekujemo da film pomogne kako bi se program osnaživanja nastavio. Očekujemo da film otvorí dijalog, potakne ženske udruge koje se bave sličnim pitanjima. Želimo da film bude vidljiv kroz radionice,

traumom (scena iz filma)

okrugle stolove, obilježavanje obljetnica pa se osvestiti kako i filmovi mogu pomoći u radu na liječenju trauma."

"Trauma je bol, ali ujedno je i polazna točka, prilika za promjenu, za njen nadilaženje," kaže Mirta Puhlovski (scena iz filma)

"Radnja filma prati treću grupu žena koja je sudjelovala u programu 'Ja sam mnogo više od moje traume'. Program je osmislio hrvatski tim stručnjaka a služi poboljšanju kvalitete života žrtava ratnog silovanja u Domovinskom ratu. U četvrtoj grupi su se ženama pridružili i muškarci s istom traumom. Nakon te grupe program je ukinut zbog nedostatka novčanih sredstava." (Napomena na odjavnoj špici filma)

Dokumentarni film Veće od traume govori o u ratu silovanim ženama koje su zbog srama, straha od gubitka ili osude članova obitelji i društva o svojoj traumi godinama kasnije, neke i više od pola života šutjele. Njihova je patnja bila nevidljiva, nikome važna, a one su, noseći se s njom same, obolijevale od različitih tjelesnih bolesti, najčešće karcinoma. Film bilježi trenutke u kojima te žene u terapijskoj grupi, nakon tridesetak godina šutnje, prvi put pred drugim čovjekom izgovaraju svoju najveću bol i stravu – a onda, umjesto osude, odbacivanja ili ignoriranja dogodi se da dožive suosjećaj, toplinu i podršku. Dogodi se zagrljaj. To je trenutak u kojem započinje njihov povratak u život, povratak dostojanstva, priznavanja njihovih osjećaja i autentične ljudske vrijednosti, a na mjestu dotadašnje žrtve počinje izrastati pobednica. Film *Veće od traume* upravo je to – priča o pobjedicama. I, nakon gledanja filma nemoguće se oteti dojmu – to je film o spasonosnom, ljudskom zagrljaju; podsjećanje na važnost i nezamjenjivost fizičkog kontakta i ljudske blizine. Zagrljaj s onim Čovjekom koji suosjeća, ne osuđuje i prihvata, u kontekstu ovog filma znači uspostavljanje kontakta s izgubljenim, zbog nepodnošljivog bola potisnutim i odbačenim dijelom samoga sebe. Kroz zagrljaj s drugim čovjekom, kroz susret s njegovom toplinom i prihvaćanjem dotadašnja žrtva pronalazi put povratka i prihvatanja samoga sebe. A odatle nadalje – sve je put pobjede.

Scenaristice i autorice ovog iznimno vrijednog ostvarenja su Vedrana Pribićić i Mirta Puhlovski; snimatelj je Dario Hacek, a montažerka Marta Broz. Producentica je Mirta Puhlovski, a film je nastao u produkciji kuće Metar60.

TRENUTAK SJЕĆANJA

Priča o 1. samostalnoj satniji Podsused iz Zagreba ispričana je kroz spomen-obilježje vrlo jednostavno, no upravo zato i upečatljivo.

Govori o ljudima koji su u samom osvitu hrvatske slobode i samostalnosti znali jedno: za nju će se morati izboriti na najteži mogući način

STIJENA NA PODSUSEDSKUOM TRGU

TEKST I FOTOGRAFIJE
Domagoj Vlahović

Smješten na samom zapadu Zagreba, Podsused je jedan od najupečatljivijih dijelova grada. Velikim dijelom smješten je na obroncima Medvednice gdje se nalaze i ostaci starog srednjovjekovnog grada Susedgrada. Na neki način, omeđuje ga Sava, a i ključna zagrebačka prometnica Aleja Bologne te željeznička pruga. No, podlete li samo malo sjevernije, prema izduženom Podsusedskom trgu ili Podsusedskoj aleji, gužva i vревa će prestati. Doći ćete u jedno urbano, ali opet skladnije, mirnije, zelenije okružje. Upravo u njemu, na Podsusedskom trgu, nalazi se spomen-obilježje 1. samostalnoj satniji Podsused. Smješteno je na maloj zelenoj površini, ispred zgrade Mjesnog odbora Podsused. U zgradi je i Knjižnica za djecu i odrasle Podsused, pa se sa sigurnošću može reći da je lokacija pravo središte kvarta.

Spomen-obilježje podignuto je 2005. godine u povodu 15. obljetnice ustroja 1. samostalne satnije Podsused. Financirala ga je i podigla Zajednica udruga hrvatskih dragovoljaca Domovinskog rata RH. Sastoje se od jedne prirodne stijene, visoke otprilike dva metra, u obliku nepravilnog kvadra i jedne brončane ploče na kojoj je istaknut grb postrojbe. Natpisi na grbu govore mnogo: *Uvijek vjerni 9. 9. 1990.* na gornjem, a Samostalna satnija Podsused na donjem dijelu. Ispod grba je natpis obrubljen pleterom: *Prva oružana dragovoljačka postrojba u Domovinskom ratu.* Te riječi podsjećaju na vrijeme i događaje koji su jako dobro opisani u vrijednom djelu, knjizi *101. brigada HV-a* autora Ivana Brigovića i Ivana Radoša, a u izdanju UHBDR-a 101. brigade Susedgrad i Hrvatskog memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata. Ratni putevi podsusedske satnije i 101. brigade bili su isprepleteni, pa knjiga sadrži mnoštvo informacija o potonjoj. Dakle, "krajem kolovoza 1990. skupina ljudi s područja

Spomenik se sastoji se od jedne prirodne stijene, visoke otprilike dva metra, u obliku nepravilnog kvadra i jedne brončane ploče na kojoj je istaknut grb postrojbe

Natpisi na ploči kratki su, ali govore mnogo

Susedgrada (Nediljko Matić, Ante Gladović, Tomislav Jelić i Željko Prpić) u tajnosti je započela s dogovorima za osnivanje dragovoljačke postrojbe koja bi se uvježbala i opremala za bojna djelovanja. Tako je 9. rujna 1990. osnovana 1. samostalna satnija Podsused, prva dragovoljačka postrojba u Hrvatskoj izvan sastava MUP-a". Ostalo je povijest, protkana hrabrim ratnim putem u Zagrebu, Slavoniji i Pokupsrom. On je za samu postrojbu možda i završio demobilizacijom 31. ožujka 1992., ali ne i za mnoge njezine pripadnike koji su sudjelovali u oslobađanju Hrvatske.

Akademski kipar Branko Kelčec autor je spomenika. Odljev ploče u bronci napravio je obrtnik Zdravko Birač. Priča o jednoj maloj, ali slavnoj postrojbi ispričana je kroz spomen-obilježje vrlo jednostavno, no upravo zato i upečatljivo. Jasno govori da se Podsused, a i cijeli zapadni dio Zagreba, ponose ljudima koji su u samom osvitu hrvatske slobode i samostalnosti znali jedno: za nju će se morati izboriti na najteži mogući način. A onda su to i učinili.

Brojne zemlje, od samog početka rata u Ukrajini, pokazale su jednu od najvećih vrlina: solidarnost

FILATELIJA

Nakon što su Oružane snage Ruske Federacije 24. veljače 2022. započele agresiju na Ukrajinu, brojne zemlje, posebice europske, pružile su potporu i izdavanjem prigodnih poštanskih maraka, putujućih veleposlanika

MARKE - ZAMIR

TEKST Ivo Aščić

Deseci zemalja izdali su marke u znak potpore Ukrajini

Plava i žuta boje su koje karakteriziraju marke. One su znak potpore zemlji koja pati od rata, koji, kao i svi drugi ratovi, nemaju smisla. Neke od njih pod nazivom: "Za mir u Ukrajini", "Slava Ukrajini", "Pomoći Ukrajini", "Mi smo s vama", "Golub mira", "Mir. Za svako dijete".

Ove poštanske marke, izdane u teškim trenucima za ukrajinski narod, zamišljene su kao simbol prijateljstva s Ukrajinom, snažna su potpora sveobuhvatnim naporima za uspostavom mira u Ukrajini, povratkom prognanih i izbjeglih građana, te normalizacijom života na ukrajinskom teritoriju. Prema podacima Ujedinjenih naroda, više od 16 milijuna Ukrajinaca treba pomoći. To je najveća humanitarna kriza u Evropi od kraja Drugog svjetskog rata. Iz tekstova koji prate marke Austrije, Španjolske, Esto-

nije, Poljske, Litve i drugih europskih zemalja, među ostalim, saznaje se kako su ove, ali i druge zemlje privatne ukrajinske obitelji, dale im posao i smještaj, a iznad svega sigurnost i ljubav, dok su brojni ljudi, kao i javne organizacije i institucije, pokrenuli mnoštvo mehanizama za dostavom pomoći Ukrajini. Marke afričkih i srednjoameričkih zemalja

Kod nekih maraka, poput one Lihtenštajna, dio prihoda od prodaje predviđen je za humanitarne potrebe

Kanada je prvi put u svojoj povijesti izdala marku u znak potpore zemlji kojoj je potrebna humanitarna pomoći

Ukrajina je druga najveća zemlja u Evropi, odmah iza Ruske Federacije

uglavnom prikazuju golubicu, znak mira, te prepoznatljive ukrajinske i ruske građevine. U mnogim evropskim zemljama dolazak ukrajinskih izbjeglica, njih više od šest milijuna, izazvao je val solidarnosti i pomoći kakav u Evropi nikad prije nije viđen. Samo dan nakon agresije na Ukrajinu, Hrvatski sabor donio je 25. veljače 2022. godine Deklaraciju o Ukrajinu (Narodne novine, broj 25/22.), kojom Republika Hrvatska izražava punu solidarnost s Ukrajinom i ukrajinskim narodom koji se bori za obranu svoje zemlje, apelirajući na obustavu russkog vojnog napada protiv ukrajinskog stanovništva i infrastrukture te na uspostavu mira. Republika Hrvatska čvrsto je uvjerenja kako je sigurna, stabilna, mirnodopska i prosperitetna Ukrajina u vitalnom interesu svih građana Ukrajine, Europske unije te čitavog evropskog kontinenta, kao i u općem globalnom interesu.

Ukrajina je bila među prvim državama koje su priznale Republiku Hrvatsku kao suverenu i samostalnu, 11. prosinca 1991., dok je Republika Hrvatska bila pak među prvim državama koje su priznale neovisnost Ukrajine 5. prosinca 1991.

Jedan od najvažnijih globalnih ciljeva Ujedinjenih naroda jest mir

www.hrvatski-vojnik.hr

Pratite nas i na društvenim mrežama:

Sve što vas zanima pitajte nas:
hvojnik@mohr.hr

Snimio Mladen ČOBANOVIĆ